

Київ

історичний путівник

Kyiv

historic sites guide

Саміт-книга
Київ - 2020

An aerial photograph of Kyiv, Ukraine, taken during the golden hour of sunset. The image shows a mix of historical architecture, including the large, partially ruined building of the Kyiv Pechersk Lavra in the foreground, and modern city buildings in the background. A large Ferris wheel is visible on the right side. The Dnipro River is visible on the left. The sky is a warm orange and yellow.

ТУРИЗМ У КИЄВІ — ЦЕ ЧУДОВА МОЖЛИВІСТЬ:

- Відвідати Київ, наповнений легендами й старовинною історією (**Київ історичний**);
- Розважитися та чудово відпочити (**Київ подієвий**);
- Познайтися з традиціями української культури та кухні (**Київ гастрономічний**);
- Зміцнити здоров'я. Ви будете приємно здивовані сервісом, якістю наданих послуг і результатом лікування (**Київ медичний**)!

ЗМІСТ

ЛЕГЕНДИ ДРЕВНЬОГО МІСТА.....	7
СВЯТА ЗЕМЛЯ	13
У СЕРЦІ КИЄВА	21
НА БЕРЕГАХ ДНІПРА.....	27
«БЕЗ ПОДОЛУ КИЇВ НЕМОЖЛИВИЙ»	29
«Я ЛЮБЛЮ ТЕБЕ, КИЄВЕ».....	35
ХРЕЩАТИК	
І МАЙДАН НЕЗАЛЕЖНОСТІ	38
КИЇВСЬКІ АЛМА МАТЕР.....	44
СЛАВЕТНІ КИЇВСЬКІ ІМЕНА.....	46
МІСТО СУЧАСНИХ КУЛЬТУР	
І ДРЕВНІХ ТРАДИЦІЙ.....	54

CONTENTS

LEGENDS OF THE ANCIENT CITY	67
SACRED LAND	72
IN THE HEART OF KYIV	80
ON THE BANKS OF THE DNIPRO RIVER.....	84
“THERE IS NO KYIV WITHOUT PODIL”	87
“KYIV, I LOVE YOU”	92
KHRESHCHATYK AND MAIDAN NEZALEZHNOSTI	95
KYIV ALMA MATER.....	100
FAMOUS PEOPLE BORN IN KYIV	102
CITY OF MODERN CULTURES AND ANCIENT TRADITIONS	109

Київ — це неймовірне місто, яке народилося, за легендою, ще у п'ятому столітті. Красень постав на дніпровських кручах, незламний, винирнувши з однієї із найбільших європейських річок і завжди живучий, попри все, як казковий птах Фенікс, що відроджується із попелу.

Київ об'єднав у собі три міста — Поділ, Гору (Верхнє місто) та Печерськ. Як колись казали: «На Горі ми керуємо (бо там були палаци князів, а зараз є державні установи), на Печерську ми молимося (адже там роз-

ташована одна з найбільших християнських святинь — Києво-Печерська лавра), а на Подолі ми торгуємо (а де ж ще, як не у районі купців-ремісників, біля порту?)».

ЛЕГЕНДИ ДРЕВНЬОГО МІСТА

Давайте спробуємо зануритися у час, та дізнаємося, як же народилося це стародавнє місто. За «Повістю минулих літ», яку створив у 1113-му році перший літописець Русі, Нестор, три брати — Кий, Щек та Хорив і сестра їх Либідь були причаровані красою цих пагорбів та заснували тут місто. Але існують й інші думки з приводу того, хто ж заснував це дивовижне місто. Деякі історики вважають, що воно було засноване Кисем, який був місцевим перевізником, та переправляв людей з одного берега на інший. На згадку про засновників Києва наше місто прикрашене їх пам'ятниками. Один човен знаходиться біля самісінького Дніпра, на якому розпростерла свої руки чарівна Либідь, наче летить за вітром. Може, саме її позу обіграли у фільмі Титанік на кораблі сучасні кіномайстри? Другий човен — це фонтан у центрі міста на Майдані Незалежності. Зменшена копія першої версії пам'ятника заховалася на подвір'ї Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури. Багато хто

мріяв про машину часу. Якби вона в нас була, можна було навідатися до наших засновників ще у дитинстві. Та маємо і своїх маленьких братів та сестру — засновників Києва у дитинстві, що пускають паперові кораблики на Поштовій площі.

Київ оповитий великою кількістю легенд, і ще одна з них розповідає про апостола Андрія, який подорожував аж у першому столітті. За цією легендою, йдучи на північ, апостол Андрій зупинився на одній із майбутніх київських гір, здійняв свого хреста та передрік, що тут буде велике місто, яке осяє божою благодаттю. Чи здійснилося це передбачення? Можемо стверджувати, що так. Бо місто Київ і справді дуже велике, а кількість храмів, що сяють золотом своїх куполів, сягає вже майже тисячі.

Та Київ — це місто не лише храмів, це — місто-сад. Зелене, квітуче та надихаюче. Кажуть, що тут вже більше 150 парків. Інші міста могли б позаздрити столиці України. Навесні пахощі бузку зводять з розуму, шепочучи щось, похитуючись на вітрі та запрошуючи гуляти і мріяти. Одне із вже традиційно київських дерев — це каштан, який став не тільки символом Києва, це і його неофіційний герб. Як у пісні «Знову цвітуть каштани...», яка запрошує покружляти у київському вальсі.

То ж давайте закружляємо з цим містом крізь віки та його цікаві іс-

торії, щоб познайомитися ближче, або зрозуміти краще нашого старого знайомця. І почнемо наш танок із Золотих воріт, які колись були головним в'їздом до славетного міста. Але це був головний вхід лише для особливих гостей — таких, як ми з вами. Через Золоті ворота до міста потрапляли іноземні делегації та дуже поважні особи.

Вважають, що Золоті ворота було зведено у першій половині 11-го століття. Це був не просто головний вхід, це була частина оборонних споруд, які захищали Київ вірою і правдою від іноземних загарбників.

І тут не обійшлося без легенди про князя Михайлика, справжнього лицаря, який був дуже сильним та спритним. Якось напали на Київ татари з монголами, та примусили киян видати цього богатиря, і саме після цього змогли вороги підкорити наше місто. Одна з найбільш нищівних навал на наше місто татаро-монголів сталася у 1240-му році. Тоді майже все Верхнє місто було зруйноване, і життя тривало лише на Подолі. А наші Золоті ворота теж не пережили цю навалу, хоча й потім через них багато років потому тріумфально в'їжджав із перемогою гетьман Богдан Хмельницький.

Один із переказів розповідає і про польського короля, Болеслава II, який затупив об ступки Золотих воріт свій

меч-щербець, що зберігається зараз в одному з музеїв Кракова.

Звідки ж взялася така поетична назва — Золоті ворота? Є багато суперечок, але за одною із версій ця назва прийшла до нас із Константинополя (Стамбула), а першоосною цієї назви стало священне місто — Єрусалим.

Наші Золоті ворота прикрашала церква Благовіщення, це свято було одним із найголовніших церковних свят для мешканців нашої країни. А золотий купол височів і сяяв на сонці так, що його можна було побачити аж із Василькова.

Але минали століття, і Золоті ворота було частково розібрано, а частково — вкрито землею. Археологи знайшли рештки воріт і у 1982 році було повністю реконструйовано цю видатну історичну пам'ятку. Рештки двох стін увінчує захисний павільйон, та й церква теж прикрашає останню версію воріт. Акустика всередині просто вражаюча, тому тут тепер інколи проводять концерти, звичайно, з дозволу, адже зараз це — Музей Золотих воріт.

Роки минають, але пам'ять залишає спогади, як і про звичайних людей, так і про видатних особистостей. А щоб міцніше викарбувати спогади у пам'яті — існують види мистецтва. Так біля Золотих воріт викарбовано у бронзі князя Ярослава Мудрого. Саме за часів Ярослава

Київ досягнув свого розквіту, місто виросло та отримало нові захисні обладунки у вигляді валів та укріплень, з'являється багато храмів, адже батько Ярослава, Володимир Великий, обирає для своєї держави християнську релігію та охрещує киян у Почайні, невеличкому притоці Києва. А Ярослав створює першу бібліотеку на Русі та стає... тестем Європи — видає своїх дочок за можновладців Європи тих часів. Найвідоміша з них — Анна, яка стала королевою Франції. Знають і про інших двох — Єлизавету, дружину короля Норвегії, та Анастасію, дружину угорського правителя. Але була й четверта дочка — Агата, яка стала дружиною некоронованого короля Англії.

Мудрим був наш правитель Ярослав, тому й отримав це визначення — Мудрий. І сидить він біля воріт, тримаючи на руках макет однієї з найвизначніших пам'яток, за що його жартівливо називають містяни «чоловік із тортом», натякаючи на схожість споруди у руках на торт. Бо наше місто має й гастрономічні символи, серед яких котлета по-київськи, київська перепічка, цукерки «Вечірній Київ», легендарне київське сухе варення та «Київський торт», який дуже часто привозять як гостинець для того, щоб поласувати з рідними. Ярослав був відомий і тим, що він склав перший на Русі звід законів

під назвою «Руська правда». Цей пам'ятник було створено у часи незалежної України за макетом відомого митця та скульптора, Івана Кавалерідзе, якого можна назвати українським Мікеланджело, настільки талановитою та різнобічною була ця незвичайна людина.

А якщо ми вирушимо далі невеличкою вулицею, яка відходить від внутрішнього боку колишнього головного входу до Києва, то ми опинимося у стародавньому місті 11-го століття, кордон якого проходив по вулиці Ярославів вал. Ярославів вал і зараз причаровує своїми будівлями різних стилів, від оманливого готичного замку на початку, до якого міцно прикріпилося прізвисько «Замок барона», до Учбового театру при Київському університеті для творчих особистостей імені Карпенка-Карого, і це все — минаючи прекрасні зразки модерну та загадкову кенасу в арабському стилі. Але нас вже чекає помпезна зустріч крізь віки, тому ми не будемо звертати на вал, а рушаємо отою маленькою вуличкою, ім'я якій — Золоторівська. І якщо зараз головна вулиця столиці — це Хрещатик, то в 11-му столітті головною вулицею цього величного міста була саме вона, вуличка, яку назвали на честь Золотих воріт. А в кінці цієї вулички нас зустріне невеличкий та смішний їжачок із відомого колись мультфільму «Їжачок у тумані». Тому що Київ — це дивовижне сплетіння сучасності та інших епох, де сучасне вуличне мистецтво сусідить із пам'ятками

багатовікової давнини. Де зелені сади оточують скляні хмарочоси, а правічні храми перемагають сталеву скульптуру радянських часів за висотою.

Та нас вже чекають, хоч у цьому місті завжди можна забаритися, милуючись його краєвидами, особняками, церквами та навіть такими милими скульптурами, як цей їжачок. Живучи в цьому місті починаєш звикати до його швидкого темпу, але, постійно поспішаючи, так важливо зупинитися в невеличкій оазі, щоб перевести подих та насолодитися моментом і вдихнути це місто всіма своїми легенями,

щоб надихнутися, як і багато інших митців та видатних особистостей надихалися саме ним, Києвом.

СВЯТА ЗЕМЛЯ

Якщо пройти далі Володимирською вулицею, то за пару хвилин ми прийдемо на призначене місце, на зустріч із гордістю не тільки Києва, а й усієї України — на зустріч із Софією Київською. Це її ми бачили у долонях Ярослава, але там вона була ще дитинчам, у візантійському стилі. Минали сторіччя,

і як справжня модниця, наша Софія змінювала своє вбрання на більш ошатне та те, що відповідало часу. Але хіба сучасна мода може затьмарили пишні одяги часів бароко? Цю пластику та кучерявість складно перевершити, тому й залишилась наша красуня у бароковому вбранні, але, як то кажуть, зустрічають по одяжі, а по... А по розуму — за який можна й вважати те, що всередині, цей величний собор може примусити вас перехопити подих. Бо саме всередині зберігаються найбільші скарби цієї вражаючої пані, де нас обступлять

мозаїки дуже поважного віку, які сягають все того ж 11-го сторіччя. Поруч із мозаїками величезна колекція графіті, майже 9000 старовинних написів, бо треба ж було якось виражати свої емоції та почуття і спілкуватися, коли ще не було не те, що соцмереж, а й Інтернету і пошти, а книжки були вельми дорогим задоволенням. А голубів на всіх не вистачить. От і пішли у хід стіни, які тепер є фактичними свідцтвами різних історичних подій, від видання заміж тої відомої майбутньої королеви Франції до смерті князя Ярослава. А ще нашу Софію прикрашають стародавні фрески.

Та ми зупинимося біля сакральної мозаїки — зображення Оранти,

тому що саме завдяки цьому Київ отримав свою заступницю. Стіну із зображенням Оранти називають непорушною, і вірять, що поки стоїть ця стіна, буде існувати і Київ. І справді, ця стіна пережила і нищівний напад Андрія Боголюбського, і навали татаро-монголів, і ще багато-багато всього, навіть революції 1917–21 років і Другу світову війну. І Київ, так багато разів майже знищений, зруйнований, воскресав, як казковий птах Фенікс. Кажуть, що до цієї стіни приходять, щоб подивитися в очі Богоматері та загадати найзаповітніше бажання. А мозаїки будуть світитися своїм золотавим кольором й іншими відтінками, тому що їх тут аж 177!

Вважається, що саме на території Софії знаходилася перша бібліотека на Русі, яку зібрав Ярослав Мудрий. Чи можна назвати ту колекцію книг бібліотекою у справжньому сенсі — кожен вирішує для себе, а Ярослав був вже точно доволі шанованим правителем, і тому поховали його саме тут, у головному соборі тих часів — Софії. Мармуровий саркофаг важить аж 6 тонн, кажуть, що раніше тут знаходилися моці першого київського святого, Климента I, що їх привіз сюди із Херсонесу Володимир Великий. Мабуть, така доля цього саркофагу, що те, що знаходиться в ньому, потім зникає. Так, як зникли моці

Климента I, ймовірно, під час Другої світової війни зникли й кістки князя Ярослава. Та де ж їх шукати? За чутками, десь у Брукліні, там, де знаходиться ще одна із найбільших українських святинь, ікона Миколи Мокрого.

Та не будемо надовго затримуватися в Софії, бо нас ще чекають й інші, щоб закружляти далі у цьому танку з улюбленим містом. І залежно від того, з ким ми будемо зустрічатися, наш танок буде змінюватися від традиційного київського вальсу до шалених ритмів бугі-вугі. Бо наше місто таке ж різне і мінливе, кокетливо посміхаючись тобі за найближчим рогом, та горділиво поводячи плечима на на-

БОГДАН
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
1658

ступному перехресті. Лише наостанок забіжимо до її Софійської дзвіниці, підкорити яку трохи важко, але це того варто, щоб насолодитися красвидом Софійської площі, де колись обирали князів та зустрічали гетьманів.

Про гетьманів нам нагадує один із неофіційних символів Києва, який обов'язково впадає в око на площі, — пам'ятник Богдану Хмельницькому. Коли було відлито скульптуру Богдана із корабельної міді та перевезено до Києва, у міста бракувало грошей на постамент, тож запроторили гетьмана у рожеву будівлю Присутствених місць на тій самій площі. У Присутствених місцях були різні установи: старокіївська поліцейська дільниця, пожежна дільниця, суди та інші губернські інстанції. От і жартували кияни, що Хмельницький прибув до Києва без паспорту, за що його й заарештували. А вже трохи згодом архітектор Ніколаєв знайшов бюджетне вирішення для цієї задачі, використав залишки підпор одного з найперших стаціонарних київських мостів. Дзвіниця дозволяє сягнути своїм оком і далі. Вона стала творінням німця Йогана-Готфріда Шеделя. Не зважаючи на те, що він був іноземцем, він зміг напрочуд перейнятися стилем українського бароко і створив цей шедевр. Інший його шедевр знаходиться з тильного боку Софії, це — брама митрополита Заборовського,

один із найкращих зразків архітектури українського бароко.

Милуючись центром Києва з дзвіниці, неможливо оминати своїм поглядом Михайлівський золотoverхий монастир, багатостраждальний і такий непереможний. Він міг отримати свою назву саме тому, що це був перший золотoverхий храм у Києві. Київ завжди був ласим шматочком для багатьох правителів, може, саме тому у нього багато покровителів, і один із найбільш впливових небесних патронів нашого міста — це архистратиг Михаїл. Колись у михайлівському храмі зберігалися мощі великомучениці Варвари, які згодом перенесли до Володимирського собору. Мозаїки Михайлівського храму відрізнялися від інших своєю технікою виконання, це були мозаїки, що казково мерехтіли та миготіли. Але їм не пощастило у більшості своїй пережити радянську епоху, коли лише в одному Києві було знищено близько 70 храмів та церков. Після того, як Україна стала частиною СРСР, столиця нашої держави переїхала до Харкова і повернулася додому аж у 1934 році. Саме тоді у радянського керівництва виникає ідея побудувати новий адміністративно-урядовий центр.

Спочатку знищують невеличку церкву Трьох святих. Тепер про неї нагадує лише назва невеличкої Трьохсвятительської вулички. І на місці тієї церкви зводять сіру та помпезну бу-

дівлю, яку зараз займає Міністерство Закордонних Справ. А потім... А потім вибухає храм Михайлівського Золотоверхого монастиря. План нового урядового центру так і не було втілено до кінця. А наш Михайлівський храм знов відродився, як і часто бувало із нашим містом. І тепер цей храм використовують для новорічних привітань українців наші президенти.

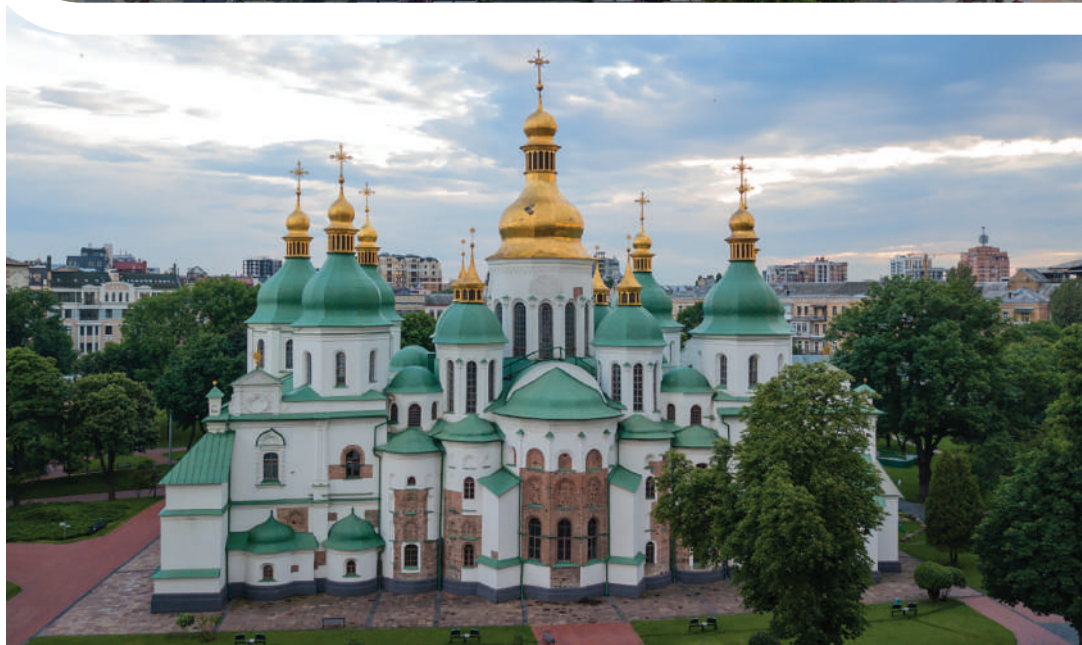
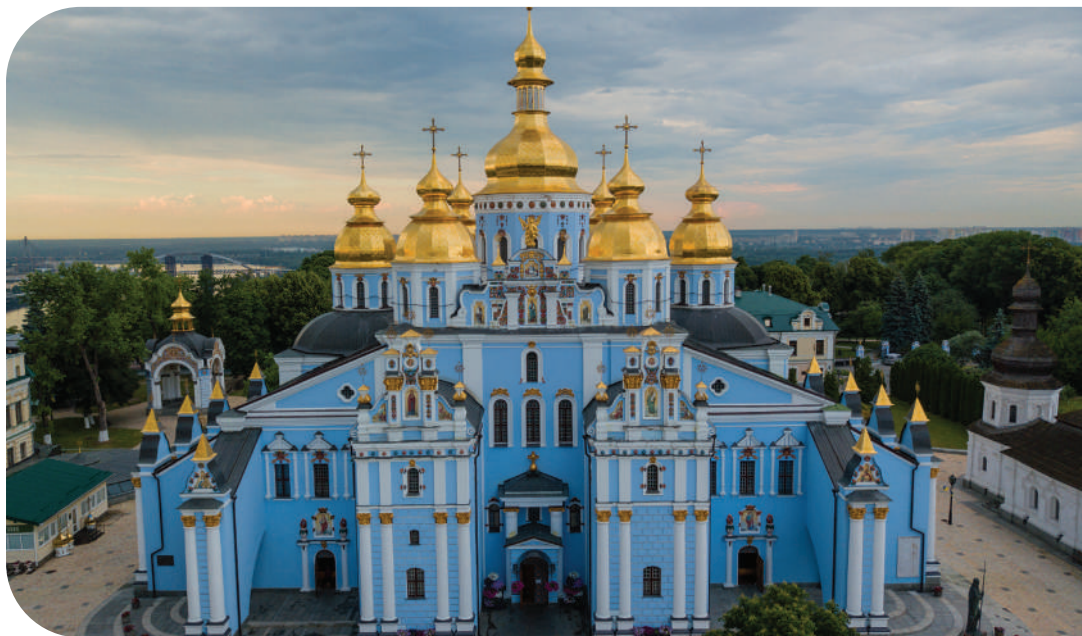
А поруч, на Михайлівській площі, височіє біла фігура Ольги, першої жінки-правительки нашої держави, у компанії із Кирилом та Мефодієм, засновниками слов'янської абетки, та апостола Андрія, з яким ми більш детально познайомимось трохи згодом. Ольга заслуговує на окрему історію, про неї вже багато написано, бо ця фантастична в усіх сенсах жінка залишила свій відбиток історії і Києва, і Київської Русі. Безумовно, що і вона стала однією із причин для обрання майбутньої релігії, християнства, для киян та слов'ян Володимиром Великим, її онуком.

Але ми вже тривалий час милуємося Києвом із дзвіниці, коли нас знов чекають з нетерпінням! Якби ж то встигнути все, та як осягти всі храми Києва, коли на це потрібні не те що дні, а тижні. Ще за часів Ярослава у Києві було 400 храмів, про це згадували німці у своїх документах. А зараз кількість храмів у Києві сягає майже тисячі. І серед найвідоміших храмів — Кирилівська церква, яка причаровує врубелівськими

розписами, Володимирський собор, який можна назвати музеєм із витворами відомих художників, Флорівський монастир, найвідоміший серед жіночих монастирів та оповитий легендами, Покровська церква на Подолі, бо храми Покрови були у найбільшій пошані у козаків, Миколаївський костел, дивовижна архітектурна перлина від справжнього генія архітектури — Владислава Городецького, та ще багато-багато інших.

Київ називають по-різному, як містом відьом, так і містом віри. Якби можливо було розтягнути наш танок на роки, то ми б обов'язково зазірнули до новоствореної у візантійському стилі Церкви Богородиці Пирогощі, «прабабця» якої відігравала неабияку роль у житті Подолу. І навіть відвідали б Звіринецькі печери при однойменному монастирі, поласували монастирським хлібом із цибулею. А які прекрасні київські синагоги, особливо та, що на Шота Руставелі. Її доля була непростюю, і примусила хитрувати нашу синагогу ще до народження — так, щоб з'явитися на світ, її «батько» Бродський підніс будівлю як майбутню родинну садибу. У Києві переплелися не тільки різні архітектурні стилі, а й релігії, тому на вулиці із справжньою німецькою назвою Лютеранська можна побачити лютеранську кірху. На Щекавиці знаходиться ще одна красуня — мечеть Ар-Рахма. А нам

вже час вирушати далі, бо вже гнівно притупцює своєю ніжкою ще одна святиня Києва — Лавра.

Що ж, Києво-Печерська лавра звикла до обожнювання, це до неї вирушали тисячі прочан вже багато століть тому. Саме тут був написаний у 1113-му році перший літопис нашої держави «Повість минулих років» Нестором-літописцем. У Києві багато див і чудес, і дещо з них можна побачити у Печерській лаврі. У Ближніх та дальніх печерах зберігаються нетлінні мощі святих, і саме це і є одне із лаврських див. Ще одне диво — це мироточиві глави. Ми ще зазирнемо до підземного Києва на таємну здибанку,

та поки що триває наш поштивий танок тут, на печерських пагорбах. Православна святиня, цей величний монастир, зараз складається із двох частин — музейної та монастирської. А із світських див на території музейної частини вражає Музей мікрмініатюр, де можна побачити найменшу книжку у світі — Кобзар. У колишній будівлі лаврської типографії знаходиться Музей історичних коштовностей, який серед багатьох див має у своїй вражаючій колекції золоту Скіфську пектораль. Лавра стала колискою для багатьох сфер — від медицини і іконописного мистецтва до типографської справи.

А наша Лавра мала теж непросту долю, як і багато інших київських споруд. У радянські часи її перетворили на Антираелігійний музей, головний собор було підірвано під час Другої Світової війни і ще багато чого... Та минали роки, і ось Печерська лавра знов розквітла своїм Успенським собором, наче після довгої зими, і прочани знов відвідують церкви та печери цього монастиря. А її Велика дзвіниця є найвищою серед окремих дзвіниць монастирських комплексів, більше 96-ти метрів! Ви, мабуть, вже здогадалися, що легендарне місто оповите сотнями легенд, і одна із відносно сучасних пов'язана із лаврською дзвіницею. Коли будували Батьківщину-Мати, то кінчик її меча було скорочено. За цією легендою, митрополит Печерської лаври сказав, що зброя не може бути вищою за хрест. Так це було, чи ні, але хрест не дзвіниці зараз вищий за меч, а на мечі стирчить металевий стрижень — залишок від «минулої слави».

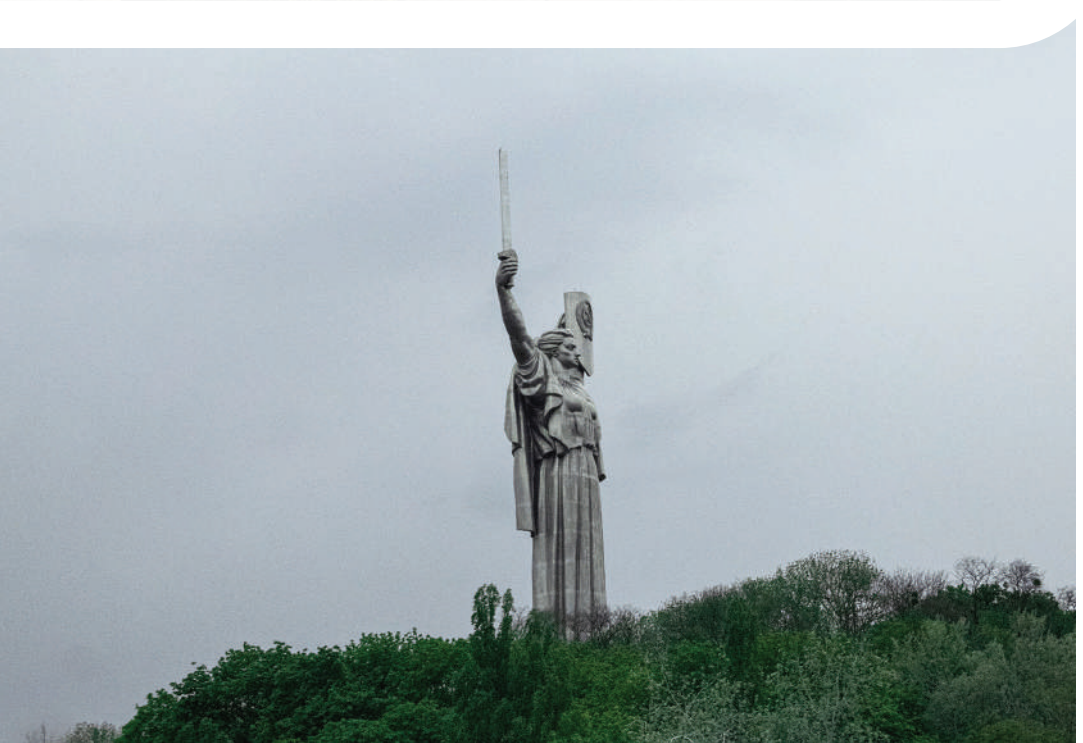
У СЕРЦІ КИЄВА

Що ж, як вже згадали ми Батьківщину-мати, то треба і до неї завітати! Спадщина радянської епохи майже нікого на залишає байдужим. Іноземці майже завжди мріють побачити цю сталеву пані, щоб потім похвалитися перед друзями фотографіями з одні-

єї із найбільших статуй світу. Адже наша Вікторія, як її інколи кличуть за те, що створили її до Дня Перемоги, за висотою із п'єдесталом навіть вища за американську подругу — Статую Свободи. Наша скульптура дуже величала та витривала, майже як і наше місто. Тому що Віка може витримати землетрус силою аж у 9 балів. Та краще це ніколи не перевіряти, еге ж?

Давайте тепер «протанцюємо» весь район, у якому знаходимося — Печерськ. Він отримав свою назву від вже відомої вам святині, Києво-Печерської лаври. А Лавра отримала таку назву від своїх відомих на весь православний світ печер. В одній з них у 1051 році й було засновано цей монастир монахом Антонієм. Цей монастир називали «третім уділом Богородиці», яка ніколи не полишить це місце і буде дбати про нього. Раніше Печерськ був монастирським містечком, а вже з 18 століття він стає фортифікацією, про що нам нагадують зараз залишки Печерської фортеці, нової та старої. Це — єдина фортеця в історії, яку не було використано за призначенням.

Печерськ називають також районом аристократів. Київ завжди був цікавим для бізнесменів різних часів, а коли він став «цукровою столицею» Російської імперії, до якої колись належав, то тут стали оселятися і так

звані «цукрові королі», які будували для себе майже палаци. Та й де ж ще було будувати пишні особняки, коли тут, у цьому районі, вже з'явилися Маріїнський та Кловський палаци? Київ охоплювали хвилі будівельних лихоманок, і одним із популярних бізнесів стають прибуткові будинки, які здавали в оренду. Здавалося, що власники таких будинків намагалися перевершити один одного, наче на якихось змаганнях. Наче гриби після дощу, з'являлися архітектурні шедеври, і найбільша їх кількість була саме в цьому районі — на Печерську.

Побачивши деякі з них, не припиняєш дивуватися геніальності архітекторів, які дбайливо намагалися втілити всі забаганки замовників та обов'язково залишити щось від себе, якісь деталі, які потім будуть своєрідним підписом митця, за якими з часом можна буде впізнати автора чарівної роботи. Будинок вдови, що плаче, Замок Зітхань, Рожевий замок, Шоколадний будиночок... І ще одна вражаюча споруда — будівля Національного банку. А скільки їх тут ще — вистачать на декілька тижнів безперервних танців.

Печерськ невпинно крокує у ногу із часом, і вже у минулому столітті тут з'являються урядові споруди, створюючи так званий урядовий квартал. Серед них — Будівля Уряду України, колишній Кабінет міністрів, це —

найбільша адміністративна будівля України, загальна площа якої 235 000 квадратних метрів. І будівля Верховної Ради, що біліє поруч.

Одна з частин Печерського району має назву Липки, це — нагадування про минулі часи та про липову алею, яка колись тут знаходилася. Неможливо забути, що Київ — це місто-сад, і деякі його вулиці теж нагадують нам про це, наприклад, Шовковична, або Виноградний провулок у цьому районі. Київ і досі тримає титул одного із найбільш зелених міст світу, зараз тут вже близько 200 різних парків та скверів, і декілька з найбільших знаходяться на Печерську — Маріїнський парк, парк Слави, Хрещатицький парк. Саме ці парки створюють так зване Паркове кільце Києва, яке сьогодні з'єднується із його чарівною складовою, Володимирською гіркою, новітнім скляним мостом, що допомагає причарувати милуванням краєвидами Дніпра та лівого берега. Володимирська гірка колись була найулюбленішим місцем відпочинку киян, а однією з причин цього був безкоштовний вхід на територію цього парку. Саме тут звели одну із кокорівських альтанок — своєрідне зізнання у коханні нашому місту. За розповідями, новгородський купець Кокорев, відвідавши Київ та намілювавшись його красою з пагорбів, вирішив подарувати місту на благоустрій

та облаштування зручної альтанки певну суму грошей. Гроші поклали в банк та й забули про них. А коли згадали, то сума зросла втричі. Тоді вирішили побудувати аж дві альтанки, а на згадку про благодійника їх назвали кокорівськими. Раніше цю місцевість називали Михайлівською гіркою на честь монастиря, розташованого тут, але після появи пам'ятника Володимиру парк отримав нову назву. І тепер Дніпром та краєвидами милується і наш Володимир Великий, освітлюючи вночі своїм хрестом шлях для човнів.

А в парку Слави біліє свічка, бетонна каплиця, яка нагадує нам про сумні сторінки історії України та про трагедію Голодомору, коли країна втратила близько 9 мільйонів людей.

Історія як Києва, так і України сповнена різних подій, сумних і радісних, і наша здатність перегорнути

сторінку та знов посміхнутися, не забуваючи про свою історію та віддаючи їй належну пошану, допомагає підкорювати нові обрії.

Печерськ — це наче збірка рекордів не тільки Києва чи України, а й світу. І тут знаходиться найглибша станція метро — Арсенальна. Її глибина аж 105 метрів. Київське метро — це не тільки зручний транспорт, а й архітектурна цікавинка. Станція Золоті ворота входила у хіт-паради найкрасивіших світових станцій метро. Хрещатик приваблює своїм оздобленням в українському стилі, а на Університеті навіть збереглися амоніти — викопні молюски. Київська підземка ховає в собі багато секретів, а неподалік від Музею Київського метрополітену, у будівлі станції Політехнічний інститут в ідальні навіть є «фірмова» котлета «Метро». Та вона не зрівняється із відомою котлетою по-київські, яка теж стала легендарною. Це котлета із курячого філе із шматочком масла всередині. Тому ми можемо не тільки милува-

тися Києвом, а й скуштувати його, відчувши смак фірмових страв.

Серед фірмових страв Києва повернулося із минулого легендарне київське варення! Воно наче вийшло на сцену, осяяне світлом прожекторів під бурні оплески. Це можливо тільки у місті-саду, у казковому Києві. Колись рецепти цих ласощів трималися у великій таємниці, поки київське сухе варення швидко завоювало популярність від Парижу до Пекіну. І у наші часи варення отримало пам'ятник. Добре, не те, щоб пам'ятник, а маленьку скульптурку, на рівні з іншими видатними пам'ятками та символами Києва, які тепер прикрашають наше місто.

Ми з вами не можемо полишити Печерськ, не побачивши вражаючий будинок, ще одну візитівку Києва — Будинок із химерами. Про його зведення й до сих пір згадують легенди та байки, а він вражає своїм стилем та створіннями, що його прикрашають, адже архітектор цього шедевра, Владислав Городецький, захоплювався полюванням, тому на будинку можна побачити різних звірів, а найбільш уважні глядачі зможуть помітити навіть крокодила. Будинок із химерами знаходиться навпроти Адміністрації президента, будівля якою спочатку трималася в таємниці у радянські часи через своє призначення, колись тут був штаб Київського військового округу.

НА БЕРЕГАХ ДНІПРА

А якщо ми переведемо погляд з печерських схилів униз, то там буде ревти та стогнати Дніпр широкий, як у пісні. Колись ця ріка була частиною шляху із варяг у греки. І саме Дніпро й став однією із причин виникнення Києва, як і його пагорби. Історик стародавньої Греції Геродот, називав Дніпро Борисфеном. Серед інших імен цієї ріки відомі Данапріс та Славутич. І наш танок поруч із цією рікою був би звивистим, щоб зазирнути і до київських островів, найвідоміші серед яких — Труханів та Гідропарк. Дніпро розперізує сучасний Київ навпіл, і зараз нам вже важко уявити, що колись його лівий берег не входив до складу Києва. Про це нагадує жарт киян, які, ідучи на лівий берег, кажуть, що їдуть у Чернігівську губернію, та станція метро Чернігівська. Лише з 1920-х років київське лівобережжя перестало бути частиною Чернігівської губернії.

Тепер лівий берег здіймається над рікою своїми сучасними багатоповерхівками. Є там і сучасна «Київська Венеція» — штучно створений мікрорайон Русанівка, зелений та прикрашений оберемком музично-кольорових фонтанів, на які приїжджають подивитися з усієї столиці.

Київ — це не тільки місто парків чи церков, це ще й місто мостів, зараз їх тут понад 150. І серед них є

своєрідні рекордсмени — найстаріший місток на Вознесенському узвозі, міст Патона, який став справжнім дивом в історії електрозварювання, романтичний місток закоханих та багато інших. А з найсучаснішого, скляного, можна ще й роздивитися Європейську площу, яка є рекордсменом зі зміни назв. Ми не будемо перераховувати всі, просто зупинимо свій погляд на Київській філармонії. Під звуки

класичної музики можна танцювати на сцені поруч. Під Аркою дружби народів, яка своєю сталевою райдугою буде наче оберігати нас від якоїсь напасті згори. А в сусідньому Хрещатому парку нас здивують казковий замок, Ляльковий театр та стара вежа, в якій тепер міститься Музей води. Та наш танок поки триватиме на Подолі.

Колись на нинішній Поштової площі знаходилася старовинна гавань Притика, а тепер там розташована будівля колишнього Річкового вокзалу, яка нагадує океанський лайнер. Саме в цій місцевості робили зупин-

порушна стіна з Орантою, знов виростили нові будинки і місто тежросло зі своїми мешканцями, які тягнулися сюди, хто, причарований красою, хто, спокусившись новими можливостями.

А Київ посміхався та розкривав свої обійми новим жителям, і знов дарував здійснення мрій та надихав своєю красою. Це тут дарували Дніпру свої епітети «красивий», «могутній», «гордий», «величний», «широкий» знамениті поети та письменники, серед яких Шевченко, Гоголь, Нечуй-Левицький та багато інших.

«БЕЗ ПОДОЛУ КИЇВ НЕМОЖЛИВИЙ»

ку, щоб перепочити та поторгувати купці, мандруючи своїми торговими шляхами. І саме звідси можна вирушити у подорож Дніпром, щоб захоплюватися краєвидами Києва з річки. А як красиво сяє своїми вогниками у темряві Пішохідний міст, що з'єднує правий берег із центральним пляжем міста на Трухановому острові!

Але Дніпро інколи завдавав і лиха нашій столиці. Київ багато разів потерпав від повені навесні. Особливо страждали мешканці Подолу, яких потім намагалися врятувати та розселити. Київ страждав не тільки від повені, а й від пожеж, особливо коли його забудова була переважно дерев'яною. Та чи то місто не підкорювалося злим лихам, чи то оберігала його не-

Та давайте уявимо, що ми з вами сходимо на берег після прогулянки на теплоході, і що ж перед нами? А перед нами — Поділ, який зустрічає нас Поштовою площею із маленькими засновниками Києва, та наче одразу пропонує піднятися нагору Михайлівським механічним підйомом, зараз відомим нам як фунікулер. В усі часи в Києві існувала проблема з'єднання Подолу з Верхнім містом, і фунікулер став вдалим рішенням. Бо колись замість цих двох хвилин «канатною дорогою» треба було подолати дерев'яні сходи.

Та ми залишимося на Подолі, цьому «місті в місті», і познайомимся трохи ближче, щоб наш танок став

більш інтимним. Поділ — це не тільки нижня частина спідниці чи сукні, це ще й нижня частина гори або пагорбу. А Київ розташований на схилах, завдяки чому він отримав неповторний рельєф, у який буває складно «вписати» ту чи іншу будівлю, з чим можуть впоратися лише справжні професіонали архітектурної справи. Хтось порівнює Київ із Римом, підкреслюючи, що обидва розташовані на 12 пагорбах. Але кількість київських пагорбів дуже важко порахувати, тому що тут один пагорб перетікає в інший, і чітко встановити кордони кожного майже неможливо. Єдине, що є вірним, те, що три пагорби було названо на честь легендарних засновників Києва, тому в нас тепер є Старокиївська гора, Щекавиця та Хорєвиця, з яких теж можна помилуватися цим стародавнім містом.

Щоб означити місце, з якого все почалося, Старокиївську гору було прикрашено символічним каменем зі словами із першої слов'янської хроніки, «Повісті минулих літ»: «Звідки пішла земля Руська». На цій горі тепер розташовано і Національний музей історії України, а сама гора є частиною заповідника «Стародавній Київ», і на ній викладено каменями фундаменти першого кам'яного храму Києва — Десятинної церкви, яка два рази відновлювалася й поставала у новому вигляді після руйнувань, але

не повстала після радянських часів. А ще сюди приходять до одного з найстаріших київських дерев — до липи Петра Могили, колишнього митрополита Київського. Мовляв, цьому дереву вже більше 400 років. Її сестра знаходиться у Печерській лаврі, це — липа Феодосія. Кажуть, що енергетика цих дерев настільки сильна, що можна постійно поруч і подумати про бажане, і це здійсниться.

Ми настільки відволіклися на київські гори та кручі, що ледве не забули про Поділ. Тож гайда Подолом та навколо, і тут вже можна гарцювати гопаком, найвідомішим українським народним танцем. І не дарма на Поштовій площі знаходиться ще одна українська церква, Церква Різдва Христового, яку у народі називають Шевченківською. Саме тут прощалися з Кобзарем, Тарасом Григоровичем Шевченко, видатним поетом, художником та справжнім живим символом України під час транспортування його до Канева, до місця поховання. Багато чого бувало на Подолі...

Коли Верхнє місто було майже знищене під час татаро-монгольських навал, життя тривало саме тут, на Подолі, у місті купців та ремісників. Про ці часи нагадують назви таких урочищ, як Гончари-Кожум'яки та деякі вулиці. Є версії, за якими Київ розпочався саме з Подолу, без якого він неможливий. І саме тут з'явилася

перша дерев'яна церква, ймовірно, Іллінська. А серцем Подолу завжди була Конtrakтова площа, що отримала свою назву від Конtrakтових ярмарків, які було перенесено сюди у 1787-му році. Це було справжнє довготривале свято і сюди намагалися потрапити купці з усіх усюдів. Про ці ярмарки нагадує нам Конtrakтовий будинок, який з'явився після глобального розпланування Подолу, знищеного під час однієї з найбільших пожеж 1811 року. Тоді свою геніальну руку до створення нового Подолу приклав перший архітектор

Києва, Андрій Меленський. Без нього не обійшлося і створення Гостиного двору, і багатьох храмів та найстарішого пам'ятника Києва — Колони Магдебурзького права. Це він з'єднав три міста — Поділ, Печерськ та Гору в одне, «створивши» Хрещатик, який тепер став найкоротшою головною вулицею столиці серед інших. Наш Контрактовий будинок бачив багатьох видатних особистостей, тут колись грав відомий австрійський композитор Ференц Лист.

Мабуть, найбільший вплив на Поділ здійснила Києво-Могилянська академія, історія створення якої починається у 1615 році, коли Галшка Гулевичівна подарувала свій маєток Київському братству. А вже у 1620 році до лав Київського брат-

ства вступає славетний гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний, якого було поховано на території на той час майбутньої академії через двійко років.

Києво-Могилянська академія подарувала світу найбільшу кількість святих православної церкви 18 століття, звідси вийшло 14 гетьманів України, серед яких Іван Мазепа, Пилип Орлик, Павло Полуботок та багато інших. Колись на її території розташовувався Богоявленський монастир, про що зараз нагадують Святодухівська та Благовіщенська церкви. Головний храм монастиря та його дзвіницю, як і деякі інші, було знищено у радянські часи, як і саму академію, але Києво-Могилянська академія відродилася у часи незалежної України і зараз вважається одним із найкращих

вузів нашої країни. Зараз студенти Могилянки, як її по-товариськи називають, полюбують збиратися біля пам'ятника Сковороді. Ні, це не велика пательня, як хтось би міг подумати — це скульптура видатного українського філософа Григорія Сковороди, який стоїть на площі, вдивляючись в свою альма-матір, у Староакадемічний корпус академії, де він колись відвідував філософські класи. Цей пам'ятник — одна із останніх робіт вже відомого вам нашим Ярославом скульптора Івана Кавалерідзе, який своїм хитрим прийомом «заховав» у торбинку заборонену у радянські часи Біблію. Сучасні студенти обросли новими традиціями, і на день Академії минуть цей пам'ятник.

Лише дві вулички на Подолі не були знищені під час вже згаданої пожежі 1811 року — це Притисько-Микільська, на якій знаходиться одна з найстаріших київських аптек, та Покровська. Після тої пожежі залишилися не так багато будинків, які зараз називають «останцями», їх можна визначити за розташуванням відносно «після пожежних» вулиць, вони стоять наче під кутом. Серед найвідоміших останців кам'яниця київського війта на Костянтинівський і нинішня будівля Музею Гетьманства, який розповідає про славетні сторінки історії козацької доби.

А біля Гостиного двору, який можна вважати першим київським

супермаркетом, який складався з магазинів, знаходиться культове місце для призначення побачень та зустрічей і просто для пісень із гітарою під час дощу. Це — фонтан Самсон. Колись тут торгували сувенірами. Біля цього фонтану забивали «стрілку» представники кримінального Києва. Із фонтана навіть пили воду, бо вважалося, що хто це зробить — обов'язково повернеться в це місто. Але спочатку цей фонтан не був декоративною прикрасою міста, а був частиною першого київського водогону. Сюди дерев'яними трубами з Андріївською гори збігала вода. Зараз ці труби можна побачити в Національному музеї історії України.

Колись у Подола був свій кордон, про який зараз нагадує єдина вулиця в Києві, чиї два боки носять різну назву. Це Верхній та Нижній Вал, що проходять над нині підземною річкою Глибочиця, яка колись розділяла Поділ і Плюське. На Подолі змішалося багато чого, і релігії, і національності. Тут ще є залишки від колишнього Грецького монастиря, його прибутковий будинок та дзвіниця. Прогулюючись за валами, можна зайти в найстарішу синагогу Києва на вулиці Щекавицькій.

Є на Подолі ще один цікавий храм — церква Миколи Мокрого, єдиний храм у Києві, що знаходиться на воді. А з'єднує його із берегом невеличкий місточок. Це — сучас-

на церква, побудована як згадка про храм, що колись існував, але був знищений у радянські часи. І Київ, як дбайливий батько, що все робить для своїх діточок, не стомлюється знов лагодити для своїх улюбленців такі рідні й милі серцю іграшки. Ні. Мабуть, це — не іграшки, це — дорогоцінні коштовності, які ювелір знов лагодить для своєї вихованої донечки. Чи це — стара забута пісня, яку слово за словом знов народжує на світ старенький кобзар, відновлюючи рими? Що б це не було, з чим би ми це не порівнювали, це — київський феномен, знов відтворювати знищене, відро-

джуючи народну пам'ять та історію. Історія — це не тільки минуле, це й сучасність.

Сучасний Поділ наслідує старі традиції, завдяки пішохідній зоні на Конtrakтову площу повернулися ярмарки. На Подолі дуже багато сучасних цікавих закладів і його можна вважати гастрономічно-пивним серцем столиці, де можна посмакувати українським пивним крафтом, відкоркувати пляшку шампанського у гусарських традиціях та скуштувати котлету по-київськи у її сучасній варіації з сиром дор-блю або морепродуктами.

«Я ЛЮБЛЮ ТЕБЕ, КИЄВЕ»

Та навіть посмакувавши Києвом неможливо збагнути його до кінця. Коли ж його збагнеш? Коли будеш вдихати пахощі бузку у ботанічних садках? Чи коли будеш проводити поглядом парусну регату на День Києва? Що таке день Києва? Це — його День народження, який святкується у кінці травня. Саме тоді, коли Київ палає свічечками каштанів, а на вулицях вже достатньо тепло, щоб гуляти у яскравих сукнях та футболках із написом «Я люблю тебе, Києве», або з принтами пам'ятника засновників Києва, і відбувається це святкування.

Святкові змагання, марафони із пробігом під каштанами, концерти і вуличні музики — все це розпочинається зранку і триває до пізньої ночі, щоб потім знайомі мелодії ще довго звучали у вухах, а кияни та гості міста, п'янки від міста та від гулянь, ще зо два тижні згадували останні вихідні травня. Багато хто любить святкувати День народження, як не свій, то чийсь, і Київ для цього ідеально пасує. А скільки ж років нашому місту? За літописом Нестора, Київ було засновано у 5-му столітті. Але більшість істориків веде свій відлік від 9 чи навіть 10-го століття.

Але сліди найдавніших поселень на території сучасного Києва сягають аж пізньопалеолітичного періоду. Та облишимо ці умовності, наше мі-

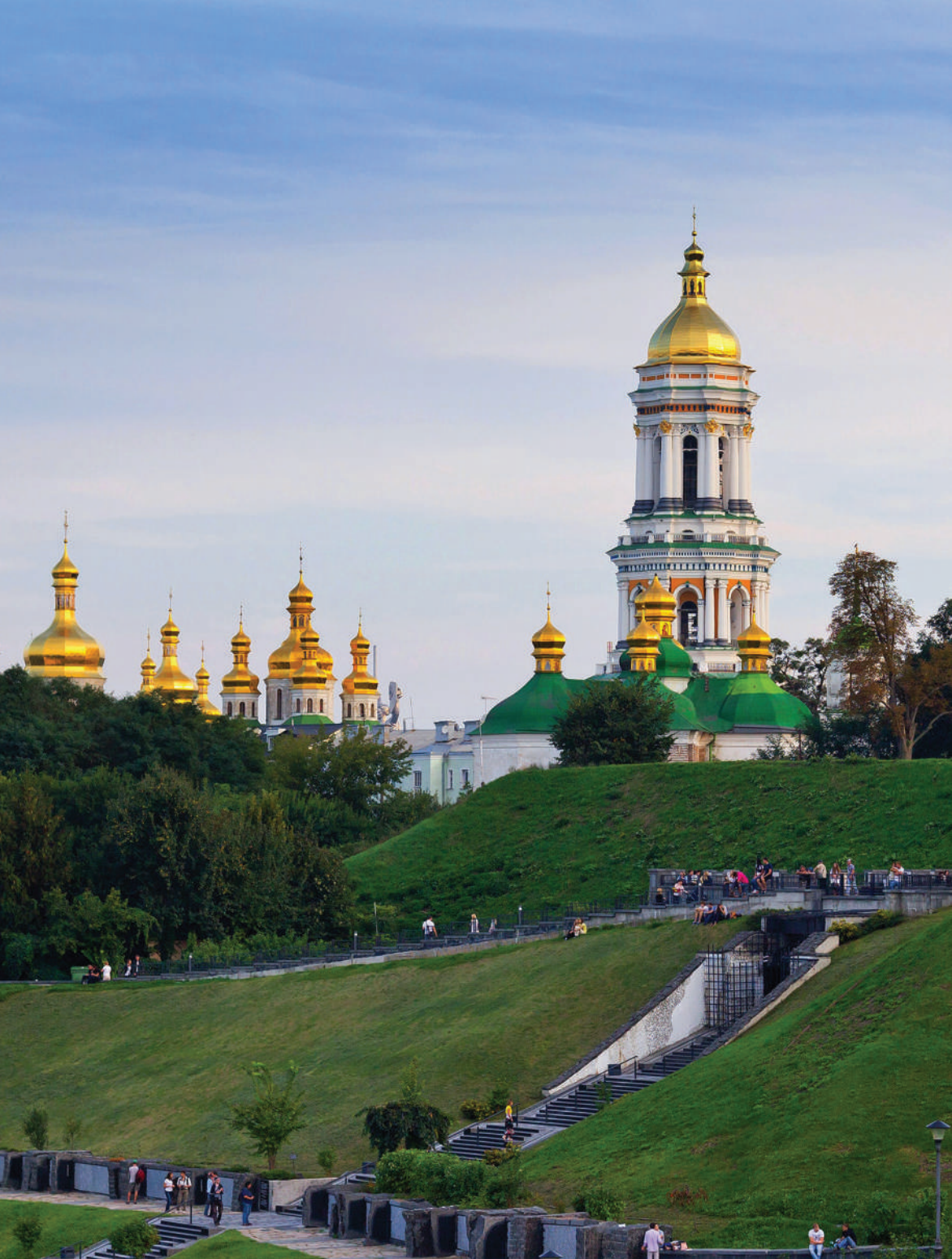
сто — це не шановна пані, яка може скривати свій вік. І не хвалько, що буде ним розмахувати, як переможним прапором, на кожній площі.

Безсумнівно одне, що це — місто із давньою та багатою історією і дуже своєрідним рельєфом та справжнім архітектурним «коктейлем» і своїми традиціями. Тут можна гуляти всю ніч, щоб зустріти схід сонця над Дніпром зранку. А ще тут можна відкривати таємниці кожного дня. І одна з таких таємниць — підземелля Києва.

То зануримося під землю для прикладу. Так вже історично склалося, що Київ розташовано на пагорбах, тому це створювало і створює певні складнощі при будівництві. Київські схили інколи наче пручаються, коли на них навантажують забагато, і вередують, створюючи зсуви та намагаючись скинути з себе те, що їм не пасує.

Тому, щоб захистити пагорби від зсувів, була розроблена ціла система дренажно-штовальних систем на дніпровських кручах. А подекуди в центрі міста, як, наприклад, на вулиці Липинського, можна побачити інші споруди для укріплення — захисні стіни.

Дренажно-штовальні системи допомагають висушувати схили і відводять воду до Дніпра, захищаючи гори від плавунів. Зараз в нашому місті понад 100 таких систем, за якими стежить спеціальна комунальна служба. Найбільш відомі та популяр-

ні з них — Ніколка та Аскольдова. Ніколку назвали так через колишню назву Микільського (Нікольського) узвозу. Вона не така велика, як деякі, але все ж складається з двох рівнів. Якщо ви хоробрі серцем, не маєте клаустрофобії, не боїтеся темряви та не дуже повної статури, то подорож цією системою займе близько півтори години. Це підземелля дуже красиве, з так званим Царським колодязем, де завжди дощить, Галереєю зітхань та справжніми скарбами — підземними перлинами. В Ніколці можна побачити тунель, який використовували при будівництві київського метро та талісман для дідгерів (так називають тих, хто полюбає підземні пригоди і любить досліджувати підземелля).

Аскольдова дренажна система отримала свою назву від парку Аскольдова могила. Вона набагато більша за попередню, цілих 10 кілометрів, і тут навіть можна заблукати. Під час будування висотного житлового комплексу у пагорб вбудували дуже великий бетонний стовбур у вигляді велетенської шахти. Цією системою дуже цікаво подорожувати, тому що вона розміщена на різних висотах, сполучених між собою сходами.

Виховані дідгери відвідують дренажні системи з початком теплої весни до холодної осені, тому що у зимовий період такі системи використовують для зимової сплячки

київські кажани. А якщо вони прокинуться, то втратять багато енергії і вже другий раз, навесні, не матимуть сил, щоб прокинутися вдруге.

Людей приваблювали овіяні печерами легенди, як і штучно створені, так і природні. Які з київських підземель найстаріші? Мабуть, Смородинські печери, які датують аж кам'яним віком. За старою легендою, в цих печерах загубив свій скарб Змій-Горинич. У Києві існує багато міфів та легенд про Змія, з яким боролися багатирі. Змій то уособлював киянина, який жив тут, то ворогів нашого міста.

Підземний Київ — це також і підземні річки, яких тут дуже багато. Частина таких річок була захована у колектори. Найбільш відомі та популярні для відвідування річки — це Клов, Глибочиця, Кадетський Гай та Скоморох.

Але будьте обережні! Адже у гості до підземних річок краще завітати лише взимку, в усі інші пори року це може бути смертельно небезпечно. Тому що влітку можливі сильні зливи, які дуже швидко заповнюють колектори і можуть накрити безтурботних мандрівників так званими «колекторними хвилями». Тому взимку, коли ймовірність раптових сильних злив майже на нулі, спуск до підземних річок стає набагато безпечнішим.

Підземелля річок зачаровують своїми аркадами та галереями. Клов виграє за популярністю, тому що тут

не потрібно пригинатися, як в деяких інших, можна йти у повний зріст, і сюди доволі легко потрапити. Тут навіть є свій Кловський водоспад. Одним із приток Клова є річка Хрещатик. За легендою, саме у цьому ручаї Володимир Великий хрестив своїх синів, тому й отримала ця річка таку назву, а вже на честь неї отримала свою назву нинішня головна вулиця Києва. Коли на вулиці Хрещатик під час сильних злив потерпало багато людей, було вирішено заключити цю річку в колектор. Багато річок почали «упаковувати» під землю ще у другій половині 19 століття, і як раз у підзем-

ному Хрещатику можна побачити історичні дільниці, які були побудовані за допомогою одного із талановитих архітекторів Києва, з яким ви вже знайомились раніше, — Владислава Городецького. Історична частина підземного Хрещатика викладена «фірмовою» київською цеглою.

ХРЕЩАТИК І МАЙДАН НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Як же хочеться побачити сонечко після підземних пригод! А якщо ви-зирнути нагору із підземного Хрещатика на центральну вулицю, то можна

залишити тут часточку свого серця. Ця легендарна вулиця і сама є одним із символів нашого міста. Але статус центральної ця вулиця отримала лише з другої половини 19-го століття. Важко уявити собі, що колись це була покрита лісом долина, де полювали на диких звірів. Метаморфози Хрещатика тривали деякий час, і він перейняв естафету центра ділового життя від Подолу.

Під час Другої Світової війни у 1941 році більша частина Хрещатика була зруйнована. Довгі часи під впливом радянської пропаганди вважалося, що Хрещатик був підірваний

фашистами. Але з плином часу стала відома правда, що будівлі було підірвано радянськими диверсантами.

Більша частина архітектурного ансамблю була створена у 1950-ті роки у так званих стилях сталінського бароко та сталінського класицизму. Після війни головну вулицю розширили, і тепер вона — одна із найбільш широких вулиць Києва — 75 метрів, а місцями сягає і 100. Тут так і хочеться танцювати, особливо на вихідних, коли вулицю перекривають для транспортного руху, і її заплямовують вуличні музики та невеличкі музичні гурти.

У кінці Хрещатика жовтіє відомий Бесарабський ринок, який увійшов у словесний обіг киян під виразом «так дорого, як на Бесарабці». Ціни тут дійсно великі, але завжди можна спробувати поторгуватися. А ще тут можна відчутти київські запахи. Та го-лодним сюди краще не заходити, щоб не скупити всі смаколики!

Неподалік впадає в око будівля ЦУМу — відносно недавно її реконструювали, до чого приклав свою руку Філіп Де Бувар, директор найстарішого паризького універмагу Bon Marche. Та кияни любляють жартувати, тож і тут не обійшлося без цього. Кажуть, що тепер дешевше поїхати на шопінг до Мілану, ніж займатися цим у ЦУМі.

А навпроти Центрального універмагу на нас споглядає з висоти відомий будинок із зіркою, який отримав свою порцію слави після виходу у світ популярного серіалу «Чорнобиль» від НВО. Там цей будинок став кінозіркою, відіграючи роль Москви, його навіть підписали спеціальними титрами. Це був елітний житловий будинок для держслужбовців. І зараз тут одні із найдорожчих квартир у Києві.

Якщо ми будемо танцювати Хрещатицьким бульваром у напрямку центральної площі, то обов'язково зупинимось на хвилику біля будівлі Київської міської державної адміністрації. Її створили за проектом архітектора

Олександра Малиновського, який був автором одного із генеральних планів відновлення Хрещатика (до речі, він мешкав неподалік — у будинку із зіркою). Саме тут вперше в 1990-му році було піднято український жовто-блакитний прапор. А зараз біля входу причаїлася ще одна міні скульптурка із символом Києва — каштанчиком. Про каштани теж є своєрідна легенда. Начебто ними колись прикрасили нинішній бульвар Шевченка, але чи то каштани не прижились, чи то по-веліли їх прибрати, щоб догодити по приїзді імператору, склалося так, що кияни розібрали каштани, і тепер вони прикрашають багато вулиць Києва і його неофіційний герб.

А біля самого Майдану Незалежності розташований Головопоштамт. Колись на його місці знаходився «Гранд-Отель», який вважався одним із найкращих готелів у місті. Та він зажив ще й іншої слави — у 1902 році тут було зареєстровано першого офіційного полтергейсту в Європі, отака дивина! Ольга Дьяконова викликала поліцію і скаржилася на меблі, що пересувалися самі по собі, та на подушки, що літали. Привиди вряди-годи зустрічалися в Києві, у таких місцях, як Сулимівка — колишньому будинку купця, в Музеї Медицини, звичайно ж, на цвинтарях та у сталінських тунелях.

Чутно звуки класичної музики... Вони долинають з будівлі навпроти,

з Консерваторії імені Чайковського. Але ввечері у теплу пору року їх перемагають сучасні хіти з променистими водяними струменями фонтанів, що заповнили головну площу столиці Майдан Незалежності. Якщо колись головною площею була Софійська, а потім — Конрактова, то тепер саме тут можна відчувати серце столиці, яке б'ється у такт із найголовнішими подіями не тільки красеня Києва, а й усієї нашої країни. Майдан Незалежності не дарма отримав таку назву — саме тут виборювали незалежність для України вже багато разів, і у радянські часи, і пізніше, коли висловлювали свої протести. Тут відбулася не одна революція, найбільш відомі з яких по всьому світу — Помаранчева Революція та Революція Гідності.

Тут підвищується, захищаючи неньку, жіноча постать Берегині, символізуючи незалежну Україну та тримаючи в своїх руках ще один український символ — гілку калини. А навпроти неї, не реконструкції Лядських воріт, стоїть, оберігаючи Київ, архистратиг Михаїл.

Тут можна зануритися у сучасний підземний Київ — до найбільшого підземного торгового центру Глобус, та замовити на згадку свою карикатуру у легендарному підземному переході, який називають Трубою.

Поруч височіє ще один залишок радянської епохи — Будинок Проф-

спілок, а навпроти нього на горі жовтіє класичний палац — архітектурний витвір відомого архітектора Беретті, колишній Інститут шляхетних дівчат. На початку Хрещатика, на Європейській площі, де ми вже з вами кружляли, колись ходив трамвайчик, що запустили в 1892-му році, тоді це був перший електричний трамвай у Російській імперії. У наші часи цей маршрут було скасовано. Але для справжніх романтиків нині існує ще один цікавий маршрут, з Подолу до пуща-Водиці, щоб насолодитися старим Подолом та проїхатися у справжньому лісі подалі від міста, як у пісні українського гурту Пікардійської терції «Старенький трамвай». У Києві вже декілька разів відбувався парад трамваїв, коли можна було побачити як старі, так і нові моделі цього транспорту, який так полюбляють кияни.

Багато чого було зруйновано у Києві в радянські часи, та залишилось і дещо цікаве. Такі архітектурні надбання, як Будинок-літак, Центральний РАЦС, що охрестили Бермудським трикутником за його форму, будинок з прізвиськом «літаюча тарілка», готель «Салют», що нагадує гранату, Будинок Художника, кінотеатр «Київська Русь», Будинок меблів, Житній ринок і, навіть, крематорій.

Цікаву спадщину складають українські мозаїки радянського періоду. Це монументальне мистецтво було

реалістичним за своїми формами. З основними іконографічними мотивами плеяда українських шістдесятників відтворювала у мозаїках абстракції, що були під забороною. Монументалізм — це ще й протестне мистецтво. У деяких мистецьких роботах є зображення мотивів української історії та культури, український фольклор та традиції були доволі популярними в цьому виді мистецтва. Один із цікавих прикладів мозаїчних ансамблів знаходиться на проспекті Перемоги. Мозаїками прикрашали вокзали, лікарні, учбові заклади та житлові будинки, щоб розкіш цих декорацій приховала вади дешевої та нудної радянської архітектури.

КИЇВСЬКІ ALMA MATER

Де б іще потанцювати у Києві? Запрошуємо вас у парк Шевченка, який знаходиться біля Червоного корпусу Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка. Тим більше, що тут часто відбуваються безкоштовні майстер-класи від шкіл латиноамериканських танців до інших напрямків соціальних танців, бугі-вугі та лінді-хопу.

А Червоний корпус загадково світиться ввечері, і тоді деякі з легенд про його незвичний колір наче просяться у вуха. Що ж, розповімо деякі з них. Розповідають, що Університет хотіли пофарбувати у коричневий колір, але припустилися помилок, коли

змішували фарби, от і вийшов він червоним. Та за офіційною версією, цей колір було здобуто через відповідність кольорам ордену Святого Володимира, бо спочатку цей Університет було названо на честь київського князя. Студенти ж жартують, що це — колір їхньої крові, бо, змучені та зморені навчанням. А поруч із парком якраз видніється і Жовтий колір Університету. Ось і виходить, що маємо червоний, жовтий і зелений — колір дерев у парку. Чим не світлофор? У парку відбуваються і справжні театральні дійства, бо поруч розташована вулиця Терещенківська, яку ще називають музейною вулицею. У травні, на Ніч Музейів, тут можна зустріти людей наче

із інших століть. І за всім цим зачудовано спостерігає маленьке біле янголятко, яке пильно око зможе помітити на будівлі Музею Тараса Шевченка.

Студентські роки — це справжнє свято, яке переважається із безсонними ночами не тільки під час вечірок, а й під час надолуження предметів перед заліками і екзаменами. І якщо душа бажає пісень під гітару — то гайда до КПІ, Київського Політехнічного Інституту імені Ігоря Сікорського, одного із найбільших вузів України. Сучасні тренди не оминули цей заклад у цегляному стилі, і його вряди-годи порівнюють із легендарним Хогвартсом, де навчався Гаррі Поттер. На території

КПІ є навіть і розподільчий капелюх, який тримає у своїх руках бронзова постать Сікорського.

Ми вже розповідали, що Київ зажив собі слави цукрової столиці імперії. Але буяково-цукрова промисловість потребувала спеціалістів, своїх бракувало, а витратити кошти на іноземних було дорого. І тоді у 1898 році було створено цей навчальний заклад, який подарував Україні багато відомих і талановитих спеціалістів та винахідників. У наші дні біля головного корпусу увічнює пам'ять про них Алея зірок КПІ. Тут є навіть власний музей з окремим відділом «Історія авіації і космонавтики». Окрема експозиція присвячена Ігорю Сікорському, людині-легенді.

СЛАВЕТНІ КИЇВСЬКІ ІМЕНА

Чим би був Київ без славетних історичних постатей? Давайте познайомимося ближче із цією людиною, яка втілила мрії інших. Всесвітньо відомий авіаконструктор та винахідник гелікоптеру народився у Києві на вулиці Ярославів Вал. Надихнувшись фантастичними розповідями із книжок, він ще з дитинства привчав себе не боятися висоти і тренувався у дворі свого будинку, сидячи у люльці, що висіла у п'яти метрах над землею. А після пророчого сну,

в якому він летів на власноруч створеному літаку... Що ж, цей день прийшов, і Ігор спочатку створив літаки. Перший гелікоптер, який він розробив у дворі батьківської садиби так і не зміг піднятися у повітря. Але успіх не проходить до тих, хто складає руки. Його чотиримоторний аероплан «Ілля Муромець» став кращим літаком Першої світової війни.

Та настає 1917 рік. За 4 роки влада у Києві змінювалась офіційно аж 14 разів. Неофіційно — ще більше. І Ігор був вимушений емігрувати за кордон. У США він засновує свою компанію і розробляє гелікоптери, за що отримує прізвисько «Містер Гелікоптер». Це його цитата — «Те, що одна людина може уявити, інша зробить реальним». Сікорському вдалося втілити мрію Леонардо да Вінчі. А скільки ж ще таких відомих людей, що пов'язані з нашим містом? Дуже багато, і ми познайомимося з деякими з них, щоб отримати свою порцію натхнення.

Якщо ми хоча б на мить перенесемося у далеке минуле, аж у 12 століття, то ми побачимо маленьку дівчинку Добродію, яку потім прозвали Євпраксією. Сестра Володимира Мономаха, київського князя (за часів якого Русь досягла останнього періоду розквіту), виросла дуже освіченою, знала іноземні мови. Її видали заміж за брата імператора

Візантії, і у Константинополі, нинішньому Стамбулі, Євпраксія вивчала гігієну і хірургію та лікувала людей. Це їй приписують авторство трактату «Мазі», який став першою відомою медичною працею на Русі.

Київ надихає митців, не став виключенням і Олександр Олександрович Мурашко, засновник українського художнього мистецтва 20 століття й племінник Миколи Мурашка, керівника відомої Київської рисувальної школи. Він мріяв створити Академію Мистецтв, і мрія стала реальністю, втілившись у житті на Ярославовому Валі, бо Київ надає крила і у прямому сенсі, як із Сікорським, і у переносному.

Ще один відомий художник, Казимир Малевич, автор всесвітньо відомого Чорного квадрату, народився у Києві на вулиці, яка тепер носить його ім'я. Свій прорив в мистецтві, новий живопис, він називав супрематизмом. Авангардист та засновник кубофутуризму мав дуже непросту долю. У своїх автобіографічних замітках Казимир згадував про потяг до Києва з його будинками із кольорової цегли. І згадував Дніпро, який впливав на митця все більше і більше.

Танцювати з Києвом було б неможливо без згадки про іншу відому людину, це — Серж Лифар. Він відвідував Консерваторію, де вчився

грати на фортепіано та скрипці, співав у церковному хорі Софійського собору. Хтозна, як склалася б його доля, якщо б він не зайшов до балетної студії на вже знайомому вам Ярославовому Валі. Саме там його осяяло бажання стати танцюристом. Фанатична пристрасть до танців привела його до Європи, і другим рідним містом для нього став Париж. Він товаришував із Жаном Кокто, Пабло Пікассо та Коко Шанель. Лише у 1961 році Серж знов відвідав Київ, і потім захоплено згадував Дніпро, що сяяв сріблом, та Видубицький монастир. Дійсно, кожен киянин з дитинства всотує Дніпро разом із Києвом, і наче червоний візерунок на вишитій сорочці, так і Дніпро проходить через наше місто якимось своїм срібним візерунком. На постаменті легендарного танцюриста викарбовано: «Серж Лифар з Києва». Бо це місто неможливо втерти зі свого серця чи просто забути.

До Києва приклали свою руку багато відомих архітекторів, деякого з них ми вже згадували. Та обминули своєю увагою Павла Альошина, творця особняку Ковалевського, Будинків Лікаря та Вчителя. Цілий квартал між вулицями Володимирською, Терещенківською, Богдана Хмельницького та бульваром Тараса Шевченка називали «альошинським». Відомий архітектор почав облаштовувати його у 1900-ті, і забудова з часом тривала

навіть і після Другої світової війни. Він відновлював корпус Червоного університету та Маріїнський палац, а свої мемуари назвав: «Створення — мета мого життя».

Київ вже подарував світу королеву Франції, Анну, доньку Ярослава мудрого. А ще він подарував світу принцесу Сіаму. Зараз ви не знайдете такої держави на жодній карті світу, тому що зараз вона називається Таїландом. І хоч народилася майбутня принцеса в Луцьку, місцевий замок якого можна побачити на 200 українських гривнях, саме в Києві вона отримала належну освіту і тут, на балу, як справжня українська Попелюшка, познайомилася з принцем Чакрабонном. І тут не обійшлося без танців! Катерина Десницька вийшла за нього заміж, але проти цього шлюбу виступали родичі з обох сторін. Лише коли старший брат Чакрабона посів престол, Катерині присвоїли титул принцеси. Подружжя відвідало Київ із славетним Володимирським собором. І після повернення до Таїланду щаслива пора у принцеси закінчилася. Вона втекла після подружньої зради, залишивши свого рідного сина, який пізніше теж полишив цю країну. А наша принцеса останні роки провела в Парижі, який часто ставав другим домом для українських емігрантів. У онуки Катерини, яка написала про неї книгу, збереглося багато

фотографій бабусі у традиційному українському вбранні.

А які ж танці без музики чи співів? Як в анекдоті: «Чого ви танцюєте, я ж ще музику не включив?». І одразу вмикаються софіти, щоб освітити своїми яскравими променями легенду української сцени — Марію Заньковецьку. Дуже вигадливим візерунком склалася доля цієї акторки та співачки, то зводячи, то розлучаючи її із Україною та із коханими. Перед її зірковим виступом в постановці «Наталки-Полтавки», Кропивницький, директор театральної трупи, урочисто підніс їй персня та заручив Марію зі сценою. Свого часу навіть останній український гетьман Павло Скоропадський зазначив, що його покоління українських діячів виховувалося на театрі. Засновник беших науково-дослідних закладів медицини в Україні Олек-

сандр Богомолець радив своїм студентам відвідати виступи Заньковецької, щоб наживо побачити душевні стани людини, які вони вивчали на лекціях зпсихології. Її називали царицею української сцени, але щастя в особистому житті вона так і не знайшла. Її останнє кохання, герой-коханець Микола Садовський, з яким вони прожили 27 років, так і не став для неї останнім притулком. Свій 80-річний ювілей Марія відзначала в Києві у 1934-му році, в той рік, коли нашому місту повернули статус столиці України.

Згадуючи таких видатних діячів української культури, варто зазирнути і на вулицю Саксаганського, яка раніше мала назву Маріїнсько-Благовіщенської, і яку колись називали Українською вулицею Києва, бо тут та поруч з нею мешкали та відвідували редакції українських видань Михайло Драгоманов,

Володимир Антонович, Євген Чикаленко, Михайло Старицький, Леся Українка і Микола Лисенко. А на честь трьох останніх на цій вулиці було відкрито три музеї, які зараз об'єднали у заповідник під назвою «Українські корифеї». У нас є вулиця Тереженківська, яка названа на честь київського мецената, та поки немає вулиці на честь Євгена Чикаленка, який був найбільш значимим меценатом української культури, який жартома казав «Мало любити Україну до глибини душі, треба любити її до глибини кишень».

А неподалік, на вулиці Паньківській, знаходиться Історико-ме-

моріальний музей Михайла Грушевського, українського історика та голови Центральної Ради Української Народної республіки. Українці ласкаво називали його «Батьком», і це він виголошував Універсал про незалежність УНР не тільки на засіданні ЦР в будівлі Педагогічного музею, а й над Софійською площею, яка відігравала ключову роль в історії нашої держави.

Колись у Києві хотіли створити так званий «Історичний шлях» — історико-культурний комплекс, що складався б із скульптур церковно-історичних діячів. І першою

З'явилася жінка — княгиня Ольга, втілена скульптором Іваном Кавалерідзе. Її намагалися знищити, і ми ще згадаємо цю історію, та зараз вона знов красується в оточенні чоловіків на Михайлівській площі. Попри все, ми отримали свій «Історичний шлях» — дооооовгу алею, прикрашену скульптурами відомих українських діячів. Не вірите? Давайте спробуємо пройти танцювальним шагом вулицю Володимирську. Як то кажуть «Ladies first» — починаємо від Ольги. Далі — Богдан Хмельницький на Софійській

площі. Потім — Ярослав у Золотих Воріт. Наступний — Микола Лисенко, неподалік від Оперного театру, з яким пов'язана цікава історія. Коли тільки Театр було побудовано, він настільки не сподобався киянам, що у пресі його називали жабою або черепахою. Та не будемо звертати з нашої умовної алеї. Хто там у нас наступний? Нещодавно згаданий — Михайло Грушевський, який сидить неподалік від сірої будівлі, де відбувалися засідання Центральної Ради, і де у нього був власний кабінет. І завершує наш

шлях Тарас Григорович Шевченко, який звів брови, задумливо вдивляючись у Червоний корпус Університету, який тепер поважно носить його ім'я, підвищуючись над тим місцем, де колись було встановлено фігуру імператора Миколи I.

Шевченко наче звик до таких метаморфоз. Тому, що встановлення його пам'ятника супроводжувалося багатьма проблемами: і з дозволом, і з грошима, і з місцем. Хотіли його спочатку встановити на Михайлівській площі, але, як то кажуть «кавалер має поступитися місцем дамі» — так і з'явилася княгиня Ольга. Чи то Шевченко був ображений, чи то більшовики знов влаштували свій стрімкий бій з мином, та перша Ольга була знесена, і на її місці з'явився бюст Шевченка. Історична справедливість на свій лад розсудила Ольгу і Тараса, і тепер маємо нову Ольгу на Михайлівській площі. А від старої не вдалося знайти голову, так і перенесли нашу правительку, яка втратила голову від нашого міста, на Андріївський узвіз, до парку скульптур Кавалерідзе, що розташований поруч із музеєм-майстернею видатного митця. І що цікаво — наче замирилася наша Ольга із Тарасом, бо стоять вони майже поруч, у цьому ж невеличкому парку присів висічений у камені Тарас Григорович, якого перевезли сюди із Ромен, і який теж є роботою Івана Кавалерідзе.

Що ж, коли ми знов опинилися біля Червоного корпусу університету, то варто згадати й Олександра Архипенко, відомого українського скульптора-кубіста та художника, який народився саме тут, бо при цьому корпусі мешкала його родина. Яскравість українського мистецтва знайшла відображення в його роботах, а одне із найперших вражень на нього справила кам'яна «баба», яку він побачив у саду Університету. Олександр став засновником трьохвимірного кубізму — у скульптурі. Це на його ідеях зараз працюють рухливі бігборди. У Києві з його роботами можна познайомитися у Художньому музеї. А у дворі бізнес-центру на розі вулиць Льва Толстого та Пушкінської стоїть, як згадка про всесвітньо відомого скульптора, бронзова скульптура «Повернення Архипенка», стилізована під його роботу. Тому що багато з тих, хто залишають Київ, мріють повернутися до нього. І Київ завжди радо відкриває свої обійми.

Куди ж злетить ваш погляд, якщо ви вийдете із Художнього музею? До аркової колони, що біліє навпроти. Це — стадіон Динамо, на якому колись тренувалися міжнародні спортсмени, готуючись до Олімпіади 1980 року. А хто сидить тут поруч на футбольному м'ячі? Ще одна видатна особистість — Валерій Лобановський, колишній тренер відомої київ-

ської та української команди, на честь якої і названо цей стадіон, який тепер носить й ім'я славетного тренера. Він входив до десятки найкращих футбольних тренерів світу в різних рейтингах і отримав свою зірку слави біля КПП.

Та це — не єдина алея слави у Києві, є ще дві. Одна знаходиться на центральній вулиці Хрещатик, біля Пасажу. «Що таке Пасаж?», — запитують ті, хто тут перший раз. Якщо коротко — то це вулиця всередині будинку, тож обов'язково зазирніть і всередину, де можна випити кави поруч із бронзовим Городецьким та доторкнутися до його щоденника «У Джунглях Африки» і загадати бажання, я місто буде прислухатися до ваших мрій та знов дарувати натхнення. А для ледащих це може бути подарунок у вигляді невеличкого поштовху, щоб не барилися. І третя алея знаходиться неподалік від Гуліверу, великого торгового центру.

МІСТО СУЧАСНИХ КУЛЬТУР І ДРЕВНІХ ТРАДИЦІЙ

Сучасний Київ обріс хмарочосами та іншими сучасними будівлями, і прямо у центрі колись знаходилася найвища — бізнес-центр Парус. Та потім перше місце у Паруса перехопив житловий комплекс неподалік, на Кловському спуску.

Київ — це місто культури, тут навіть є сквер київських інтелігентів. І не дарма, адже столиця має в своєму культурному арсеналі багато театрів та музеїв. І якщо ви бажаєте більше дізнатися про українську історію і культуру, то варто завітати до Пирогова. Хоч він і на околиці міста, але тут знаходиться справжня скарбниця українських автентичних хатинок, церков та млинів. Недарма це місце декілька разів обирали для проведення фестивалю «Країна мрій».

Ще один музей, який дивую та вражає — це Музей становлення української нації, що було відкрито минулого року в тильній частині Батьківщини-матері. Якщо вам коли-небудь доводилося відвідати Музей мадам Тюссо, то наш музей вам точно сподобається. Фігури українських діячів можуть привітатися з вами та навіть підморгнути. А скільки тут запахів та звуків! І навіть є справжня українська земля в одній із зал, з кожної області нашої держави. То ж ті, хто вже не живе в Україні можуть взяти у мішечок такий оберіг — жменьку землі з того краю, що є рідним.

Київ дуже популярний серед іноземних зірок для зйомок своїх кліпів, тут вже відзначилася Майлі Сайрус на Дарницькому мості, Twenty One Pilots та будівля факультету кібернетики Університету імені Тараса Шевченка, Hurts і Міжнародний центр

культури та мистецтв (відомий вам під назвою Інституту шляхетних дівчат), а також Будинок кіно. Навіть Троєщина засвітилася у багатьох кліпах, і тут варто згадати Nothing But Thieves. І ще багато чого було знято у Києві, тому, якщо взяти свої зручні навушники та завантажити всі пісні із шматочками та клаптиками такого рідного і улюбленого Києва, то танцювати під них доведеться десь місяць без перерви. І серед улюблених локацій для зйомок варто згадати і бібліотеку Вернадського, вона стала зіркою не тільки в музичних відеокліпах, а й у відомому серіалі Чорнобиль. Бо Київ робить зірками не тільки людей. А якщо ви вже взяли в руки цю книжечку, то ви любите читати. Або любите Київ. Або і те, і інше. А Київ багатий не лише на музеї та театри, а й на бібліотеки, серед яких обов'язково треба згадати бібліотеку КПІ та Національну бібліотеку імені Ярослава Мудрого, що є найдавнішою спорудою бібліотеки в Києві.

О, Київ вміє дивувати! Видатна українська художниця Марія Примаченко мріяла зібрати митців для того, щоб вони розмалювали будинки людям. Тоді, за її цитатою: «... цвів би не лише садами Київ. Будинки б сміялися до людей». Її мрія здійснилася. Зараз будинки Києва посміхаються людям яскравими роботами українських та світових художників, бо Київ

розквітнув муралами — великими картинами на фасадах.

Зараз таких муралів у столиці більше 300, і Київ можна впевнено називати столицею світового мистецтва на рівні з Берліном, Лондоном або Більбао. Зараз у нашому місті є декілька концептуальних проєктів, які об'єднали художників зі світовими іменами. Деякі з таких малюнків дуже гармонійно вписані в наше місто і наче створюють певний сюжет. На вулиці Стрілецькій, намальована австралійським художником, Леся Українка мрійливо дивиться у бік нинішнього посольства Норвегії. Саме в цьому будиночку вона провела свій медовий

місяць із чоловіком, приїхавши туди на трамвайчику по вулиці Ярославів вал. А якщо ми відкриємо хвіртку біля дзеркал на вулиці Рейтарській і опинимося у дворіку з круками, то навпроти великої клітки нас зустрінуть круки з роботи харківського художника, багато чорних та один білий. Цей мурал має назву «Вісник життя», і він теж відповідає темі свого розташування.

Київські мурали настільки яскраві і красиві, що часто входили до світових рейтингів. Серед них варто згадати мурал з ведмедем на подільських валах, «Лабіринт» на Дмитрівській та «Rise up in the dirt», який намалю-

вали на стіні поліцейського відділку у Печерському районі. Колись вуличне мистецтво було під заборону, але згодом мурали отримали офіційний дозвіл від адміністрації міста, звичайно ж, за попереднім узгодженням. Тепер таке мистецтво стало публічним і на нього навіть знаходяться спонсорські гроші. Київ став творчою сценою для митців з Аргентини, США, Коста-Ріки, Іспанії, Мексики, Франції, Італії, Греції, Бразилії, Португалії та багатьох інших країн. І за заповітом Шевченка — ми і свого не цураємося, бо й українські художники теж прикрашають стіни міських будинків. Тому, якщо ви дуже кудись поспішаєте, знайдіть хвилину, зупиніться, подивіться на будинок, що заграє яскравими барвами, та посміхніться.

На відміну від муралів, графіті та наліпки й інші види вуличного мистецтва так і залишилися справжнім вуличним мистецтвом. Вулиці — це дієвий канал комунікації між людьми, між містом.

Сучасне мистецтво — це не тільки мурали, це й ще скульптури та навіть вуличні музики. І часто біля Золотих воріт можна зустріти дует з гітарою та скрипкою, або молодого стильного хлопця, який читає вірші. А як красиво лунають тамтами на фундаментах Десятинної церкви біля Національного музею історії України! І сучасна

естрада не залишилася осторонь, під музичну фонограму біля Лівобережної білява пані з душою співає сучасний хіт «Ніноооо, с кем ти пйош вінооо», а перехожі підспівують їй. А якщо підійти в п'ятницю ввечері під Сковороду, то тут будуть лунати, змагаючись, гітари, від авторських пісень до важкого року, під час неформальних тусовок.

У Києві навіть існує фестиваль вуличної музики, який проводиться на особливій локації — Пейзажній алеї. Вона огинає схил Старокиївської гори якраз по слідам валу, що обороняв наше місто у 10–13 століттях. Ця алея стала частиною Історико-культурного заповідника «Стародавній Київ». Прогулюючись нею, так добре милуватися краєвидами Києва з висоти історичного Верхнього міста. З 2009 року Пейзажна алея отримала новий стиль — на ній з'явилися казкові персонажі та звірі, з якими мають за належне посидіти і сфотографуватися не тільки діти, а й дорослі. Створив цей казковий світ сучасний скульптор Костянтин Скриптуцький. На Пейзажці, як її зараз називають, оселилися Аліса з країни Див, закохані зебри, діти-янголятка на подушках. Цю алею також називають алеєю котів, бо тут є і Чеширський кіт, і кіт-багатоніжка, й інші котячі представники. Декілька років тому

вуличні коти офіційно стали частиною екосистеми міста Києва, і не дивно, бо ці створіння користуються любов'ю багатьох людей. А найвідоміша котяча скульптура знаходиться в Києві, у Золотоворітському сквері. Це — Пантюша, який колись за легендою мешкав у ресторані Пантагрюель, навпроти. Котячих скульптур у Києві безліч, і ще одна така цікавинка знаходиться в парку Кіото, нагадуючи нам про Тяпу, кота-мандрівника, про якого можна знайти неймовірні історії в Інтернеті.

Пейзажна алея змінюється, як і наше місто, і одне із цікавих перетворень у цьому мальовничому місці — Kyiv Fashion Park, парк сучасної скульптури просто неба. У рамках цього проєкту сучасні дизайнери, скульптори та художники створили 17 інсталяцій та скульптур. Серед найбільш відомих — скульптура Назара Білика «Дощ». Копії цієї скульптури зараз прикрашають парки у США та Франції.

Удосталь намиливавшись красами Києва, ми підійдемо до завершального акорду нашого танцю з Києвом. І це буде найбільш київська вулиця, вулиця, яка має свій музей... Ласкаво просимо на Андріївський узвіз! Вуличка з сувенірними крамничками, музеями та театрами знайде місце у вашому серці. Ця вулиця навіть отримала свій власний День на-

родження, який святкується у перші вихідні вересня.

Якщо ви опинилися у Києві вперше, то обов'язково побажаєте зорієнтуватися в ньому, ознайомитися як з минулим так і з сучасними здобутками. І обов'язково опинитеся на Андріївському узвозі. Втім, сюди полюбують приходити й старожили міста.

Є декілька версій, коли саме виник Андріївський узвіз. Можливо, це — одна із найстаріших вулиць, яку згадували під назвою Боричів узвіз у «Повісті минулих літ» і якою за часів Володимира Хрестителя, після прийняття християнства, тягли вниз, щоб скинути до могутнього Дніпра. Інколи цю вулицю називають Чортівим узвозом — за її звивисту форму, наче у змії, та за зворотну нумерацію. Наприкінці 19 століття у Києві було введено правила нумерації будинків, і починалася вона з центру, від певних вулиць. На нашій вулиці ж номери будинків йдуть від низу схилів до центру. Сучасна назва нашої найбільш київської вулиці виникла у 18-му столітті від назви церкви, яка заслуговує на окрему розповідь.

Нинішня Андріївська церква з'явилась на горі у 1744-му році. Тут і раніше існували храми, які за традицією називали Андріївськими або Хрестовоздвиженськими. За легендою про апостола Андрія, що йшов на північ, зупинився на київській горі,

підняв хреста та сповістив пророцтво про велике місто, осяяне благодаттю Бога. Місто і справді велике, та й храмів багато, які сяють своїм золотом на сонці. Наша красуня з'явилася тут не просто як витвір мистецтва, а як дитинча, народжене від кохання, між російською імператрицею, закоханою в українського козака Олексія Розумовського, якого вона запримітила за його чаруючий голос під час співів у придворному хорі. Кохання не знає перепон, і Єлизавета відвідала батьківщину свого обранця. На згадку про це в Києві залишилися два архітектурних шедеври у стилі європейського бароко, які були створені за проектами архітектора Бартоломео Растреллі — Андріївська церква та Маріїнський палац в однойменному парку. Стиль європейського бароко відрізняється від українського — більше пишності та золота, і це якраз впадає в око, коли

бачиш Андріївську церкву. Її зводив ученик Растреллі — Іван Мічурин, який гідно впорався із таким складним завданням — побудувати церкву на цій горі. Вдалим вирішенням стало спорудження двоповерхової будівлі-стилобату. Та навіть незважаючи на це, церква час від часу потерпає від зсувів.

Андріївська церква, як і Київ, обросла великою кількістю легенд. Це — єдина у місті церква, що немає дзвонів. Розповідають, що якби били у дзвони, то підземна річка вирвалася нагору і у Києві стався б справжній апокаліпсис. Та ми з вами пам'ятаємо причетність до створення цього храму імператриці. Це була церква для імператорської родини, тому не було необхідності у створенні дзвонів, які б скликали звичайний люд на службу. І височіє ця ошатна пані на горі, щоб усі могли побачити її красу. Якось

в київських газетах пожартували на 1 квітня, що дзвіниця Андріївської церкви впала. Необізнаний люд прибіг на місце «трагедії» разом із міським головою, який потім покарав жартівників. Усередині храм теж дуже пишно прикрашений. А «Темна вечере» у вівтарній частині виконана настільки пречудово, що старі путівники приписували її авторство Леонардо да Вінчі.

До Андріївської церкви тягнулися всі видатні особистості, не тільки щоб побачити сам храм, а й щоб оглянути красу Києва з її тераси. Тут милувалися Дніпром та Задніпров'ям Михайло Максимович, перший ректор Київського університету, український письменник Микола Гоголь, польський романіст Михал Грабовський та багато інших поетів, письменників і художників.

Поруч із однією із найкрасивіших церков Києва можна побачити кавалера та даму в одязі 19-го століття. Це — бронзовий пам'ятник Проні Прокоповні та Свириду Голохвастову, героям кінокомедії, яку було створено за п'єсою Михайла Старицького «За двома зайцями», в основу якої було взято твір Івана Нечуй-Левицького «На Кожум'яках». Більшу частину цієї комедії, яку розібрали на цитати, знімали на Подолі та Воздвиженці, а останні кадри якраз відбувалися на чавунних сходах Андріївської церкви. Пам'ятник героям виблискує місцями,

тому можна здогадатися, що треба терти, щоб здійснити свої мрії.

На схилі огинає Андріївську церкву Алея художників, де так багато сучасних картин, які милують око своєю грою відтінків та різноманітністю сюжетів. І з цієї Алеї теж відкриваються краєвиди Дніпра і Подолу, а виводить вона до другої з кокорівських альтанок і до парку скульптур Івана Кавалерідзе, де по сусідству розташувалися старі знайомці: Ольга, що втратила голову від цього міста, Тарас Григорович і Ярослав, що наче побілів від своєї мудрості. А геній Івана Кавалерідзе відомий ще й винаходом прийому фонограми у кіно, то ж його сміливо можна назвати батьком кіноопери.

Андріївський узвіз прикрашений картинами художників не тільки на цій алеї. Його часто порівнюють з паризьким Монмартром. Тут можна скласти свою мапу світу, з Київським Єрусалимом, Швейцарією, Парижем, але він — інший, неповторний, зі своїм характером і родзинками. У наш час неподалік від Софійської площі до сих пір вигулюють кіз, дивуючи перехожих!

На Андріївському узвозі кожен будиночок має свою історію, і не одну. І написано про нього чимало. Та кожного разу не припиняєш дивуватися цим розповідям. На цьому узвозі часто змінював свої адреси

Олександр Кошиць, засновник першої Української капели та музикант і композитор, який зробив всесвітньо відомою різдвяну пісню Щедрик, музику до якої створив український композитор Микола Леонтович. Кошиць згадував, що Щедрик діяв на слухачів як наркотик. У 1922 році український хор під керівництвом Кошиця побив світовий рекорд під час свого виступу у столиці Мексики — він зібрав більше 32 тисяч глядачів. А Щедрик продовжив свої світове турне після США, отримавши нову назву *Carol of the bells* та перекладений і іншими мовами.

Є на Андріївському узвозі і справжній замок з поетичною назвою — «Замок Річарда — Левове серце». Цей будиночок отримав таку назву з декількох причин — і за свої готичні риси від письменника Віктора Некрасова, і через іншого Річарда, але місцевого, що був відмінним оповідачем та прожив тут близько 60 років. Замок теж мав свої легенди. Розповідали, що удова замовника цього будинку, Лідія Орлова, не розрахувалася до кінця із підрядниками і будівельники відомстили. У будинку лунали дивні звуки, що лякали його мешканців, і здавалося, що тут оселилася нечиста сила. Тому в розкішних апартаментах надовго не затримувалися, поки київський професор Степан Голубев, як справжній детектив, не знайшов джерело страшних зави-

вань — шкарлупу з яєць, що залишили в пічних трубах, і яка під час вітру і створювала стогони.

Красивий замок розмістився поруч із горою, яка є теж власницею незвичної назви — Уздихальниця. І про цю назву теж існують легенди. Бо наша гора розташована навпроти іншої — Замкової гори, де колись стояла дружина київського князя. Підніматися на Замкову гору дівчатам було заборонено, а їм так хотілося побачити чи перемовитися словом із своїми коханими. Що вони піднімалися на сусідню гору та зітхали, споглядаючи

за тими, хто оселився в їх серцях.

Замкова гора ж має багато назв — Хоревиця, Киселівка, Флорівська і навіть Лиса. З приводу останньої назви є суперечки. Та ці суперечки завжди точаться навколо всіх Лисих гір і навіть з приводу їх кількості. Скільки в Києві лисих гір — кожен може вирішити для себе. А на якій з них збиралися київські відьми — це теж нелегке питання. Може на цій, про яку зараз ми згадали. А, може, на тій, що на Видубичах, одній із найбільших. Ще одна Лиса гора була й на лівому березі. Кажуть, що усього Лисих гір у Києві 13. Мабуть, таку кількість називають і тому, що, як писав Микола Гоголь, всі жінки у Києві відьми, особливо ті, що на базарі. І Київ інколи

називають не тільки містом віри. Таке незвичайне за своєю історією та рельєфом місто оповите й містикою. Хто може сказати, де правда, а де вигадка? Навіть історики до сих пір не впевнені, яка гора стала початковим щаблем, що ліг в основу міста Києва. Може, це була Замкова? І саме тут сидів перший князь Київ в очікуванні, поки побудують його резиденцію на іншій горі — Старокиївській? Назву ж Замкова ця гора отримала ще з 15 століття, бо коли Київ увійшов у склад Литовського князівства у 1363 році, на цій горі побудували дерев'яний замок для литовського воєводи. Та гора начебто скидала з себе все — замок, який потім виріс для магната Адама Кисіля — від

нього теж на згадку залишилися одна з назв, Троїцьку церкву і радіостанцію, побудовану в минулому столітті. Зараз на горі залишилися могили з кладовища Флорівського монастиря, що розташований біля підніжжя. Пізніше це кладовище стало міським. Підкорити цю гору можна за допомогою сходів з Андріївського узвозу або з боку Фролівської вулички. На горі є й сучасне капище, присвячене слов'янському богу сонця Ярилу.

Чим ще може похвалитися найчарівніша київська вулиця? Будинком під номером 13, де колись мешкав із родиною київський письменник Михайло Булгаков, чий твір «Біла гвардія» та «Майстер і Маргарита» зажили великої популярності. Зараз в будинку знаходиться Літературно-меморіальний музей цього письменника, книжковий клуб його імені, а поруч на лавці примостився і його пам'ятник.

Трохи нижче пересікає Андріївський узвіз невеличка вуличка Боричівтік. Є цікаве прислів'я «що з возу впало, те пропало», як могло виникнути саме на цій вулиці, де колись була митниця, і саме таке правило й існувало у збирачів митних податей, які користувалися цим, коли купці піднімалися угору та втрачали свої товари.

Поруч привертає увагу україночка з незвичним кольором обличчя, намальована на стіні будинку біля невеличкого скверу, який ще називають

ристалищем, бо на День Києва тут влаштовували лицарські бої історичні реконструктори, і це шоу приваблювало багато цікавих людей. Малюнок з українкою має назву «Відродження», ця тема завжди є актуальною і для улюбленого Києва, і для нашої країни. Відродити історію, архітектуру, культуру, мистецтво — це непросте завдання, але Київ докладає усіх зусиль, щоб із цим впоратися, і це в нього потроху та й виходить. Вивчення історії допомагає уникнути минулих помилок, щоб знов не ставати на ті ж самі граблі, хоч і кажуть, що чим більше граблів, тим веселіше крок.

А завершимо ми наш танець із Києвом цитатою із твору Івана Нечуй-Левицького «Хмари»: «Перед ними за Дніпром з'явилась чарівнича, невимовне чудова панорама Києва. На високих горах скрізь стояли церкви, дзвіниці, неначе свічі палали проти ясного сонця золотими верхами. Саме проти їх стояла лавра, обведена білими високими мурованими стінами та будинками, й ліснила золотими верхами й хрестами, наче букет золотих квіток. Коло лаври ховались у долинах між горами печери з своїми церквами, між хмарами садків та винограду. А там далі, на північ, на високому шпилі стояла церква св. Андрея, вирізуючись всіма лініями на синьому небі: коло неї Михайлівське, Софія, Десятинна...

Поділ, вганяючись рогом в Дніпро, неначе плавав на синій, прозорій воді з своїми церквами й будинками. Всі гори були ніби зумисне завітчані зеленими садками й букетами золототервхх церков, їх завітчала давня невмираюча українська історія, неначе рукою якогось великого артиста...»

Ще багато танців з Києвом буде попереду. І чекатиме нас зелена Феофанія зі своїми цілющими джерелами, і постмодерністський квартал на Подолі, і скульптури у дворі Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури, і маленька Анна на Львівській площі, і телевізій-

ний центр «Олівець», і Музей Чорнобиля, Київ у мініатюрі у Гідропарку, і парк Наталка на Оболоні, і барахолка колекціонерів на Лівобережній з ретро речами, найстаріший велотрек в Європі, яхт-клуб на Дніпровській набережній, і ще багато чого.

Краса Києва буде квітнути в очах того, хто його побачив. І буде манити повертатися до цього міста, зеленого своїми парками, срібного своїм Дніпром, золотого своїми церквами, різнобарвного у сучасному мистецтві і такого різного, але такого надихаючого. Надихаючого на творчість, на пісні, на танці. І на життя, що завжди перемагає.

Kyiv is an incredible city, which, according to the legend, was born in the 5th century. The beautiful town sprang up on the Dnieper cliffs, unbreakable, emerging from one of the largest rivers in Europe and always alive, despite everything, like a fairy-tale bird Phoenix, reborn from the ashes.

Kyiv embodied three cities, Podil, the Hill (Upper City), and Pechersk. As they once said: “On the Hill, we rule (because there were palaces of princes, and now

there are state institutions), on Pechersk, we pray (because there is one of the largest Christian shrines, Kyiv Pechersk Lavra), and on Podil, we trade (where else, if not in the area of artisans and merchants, near the port?).»

LEGENDS OF THE ANCIENT CITY

Let’s try to immerse ourselves into the past and find out how this ancient city was born. According to the Tale of Bygone Years (Primary Chronicle), written in 1113 by the first chronicler of Rus, Nestor, three brothers (Kyi, Shchek, and Khoryv), and their sister Lybid were fascinated by the beauty of these hills and founded the city here. However, there are other versions about the founders of this amazing city. Some historians believe that Kyi, a local carrier who transported people from one riverbank to another, founded it. In memory of Kyiv founders, our city is decorated with monuments to them. One boat is located just near the Dnieper, where charming Lybid has spread her arms as if flying in the wind. Maybe it was her posture on the ship that was used by modern filmmakers in the movie Titanic? The second boat is a fountain in the city center on Maydan Nezalezhnosti (Independence Square). A scaled-down copy of the first version of the monument is in the courtyard of the National Academy of Fine Arts and Architecture. Many people

dreamed of a time machine. If we had it, we could visit our founders in their childhood. We also have little brothers and a sister, the founders of Kyiv as children, who sail paper boats on Poshtova Square.

Kyiv is rich in legends, and one of them is about the Apostle Andrew, who traveled here in the first century. According to this legend, going north, Apostle Andrew stopped at one of the future hills of Kyiv, raised his cross, and foretold that there would be a great city, and God's grace will shine over it. Did this prophecy come true? We can say that it did. The city of Kyiv is very big, and the number of temples that shine with the gold of their domes reaches almost a thousand.

Kyiv is not only a city of temples; it is a garden city, green, blooming and inspiring. It is said that there are already more than 150 parks. Other cities could envy the capital of Ukraine. In spring, the scent of lilac drives you crazy, whispering something to you, swaying in the wind and inviting you to saunter and dream. One of the traditional Kyiv trees is a chestnut tree, which has become not only a symbol of Kyiv but also its unofficial coat of arms. As in the song "Chestnuts Bloom Again..." which invites you to whirl in Kyiv waltz.

Let's go around this city through the ages and its captivating stories to get to know each other, or to understand our old friend better. We start our dance from the Golden Gate, which was once the main entrance to the glorious city. On the other

hand, this was the main entrance only for special guests, such as you and me. Foreign delegations and highly respected people entered the city through the Golden Gate.

It is believed that the Golden Gate was built in the early 11th century. It was not just the main entrance, but also the part of the fortifications that defended Kyiv faithfully from foreign invaders.

Here comes the legend of Prince Mykhailyk, a faithful knight who was very strong and agile. Once the Tatars and the Mongols attacked Kyiv and forced the Kyivans to betray this hero. Only after that, the enemies managed to conquer our city. One of the most devastating invasions by the Tatar-Mongols occurred in 1240. They destroyed the Upper Town almost entirely, and only Podil remained alive. Our Golden Gate did not survive this invasion either, although many years later, Hetman Bohdan Khmelnytsky triumphantly entered the city through this gate.

One of the legends tells about Polish king, Boleslaw II, whose sword *Szczerbiec* became chipped against the threshold of the Golden Gate. The sword is now stored in one of the Krakow museums.

Where did such a poetic name, the Golden Gate, come from? There are a lot of controversies, but according to one version, this name came from Constantinople (Istanbul), and the roots of this name were in the holy city of Jerusalem.

The Church of the Annunciation decorated our Golden Gate; this holiday was one of the most important church holidays for the people of our country. The golden dome of the church rose and shone in the sun so that it could be seen from as far as Vasylikiv.

Centuries passed, and the Golden Gate was partially dismantled and partially covered with earth. Archaeologists have found the remains of the gate, and in 1982, this remarkable historical monument underwent a complete reconstruction. The remains of the two walls are crowned with a protective pavilion, and the church decorates the latest version of the gate. The acoustics inside is impressive, so now the concerts are sometimes held here, of course, with permission, because now it is the Golden Gate Museum.

The years go by, but there are memories of both ordinary and outstanding people. To make the memories stronger, there are arts. Thus, near the Golden Gate, Prince Yaroslav the Wise is immortalized in bronze. It was during Yaroslav's time that Kyiv flourished. The city grew and received new defensive armor of ramparts and fortifications; many temples appeared, because Yaroslav's father, Volodymyr the Great, chose Christian religion for his country and baptized Kyivans in Pochayna, a small tributary of Dnieper. Yaroslav created the first library in Rus and became the father-in-law of Europe by marrying his daughters to its

rulers. The most famous of them, Anna, became the queen of France. Two others are also famous, Elyzaveta, wife of the King of Norway, and Anastasiia, wife of the Hungarian ruler. There was a fourth daughter, too, Agatha, who became the wife of the uncrowned king of England.

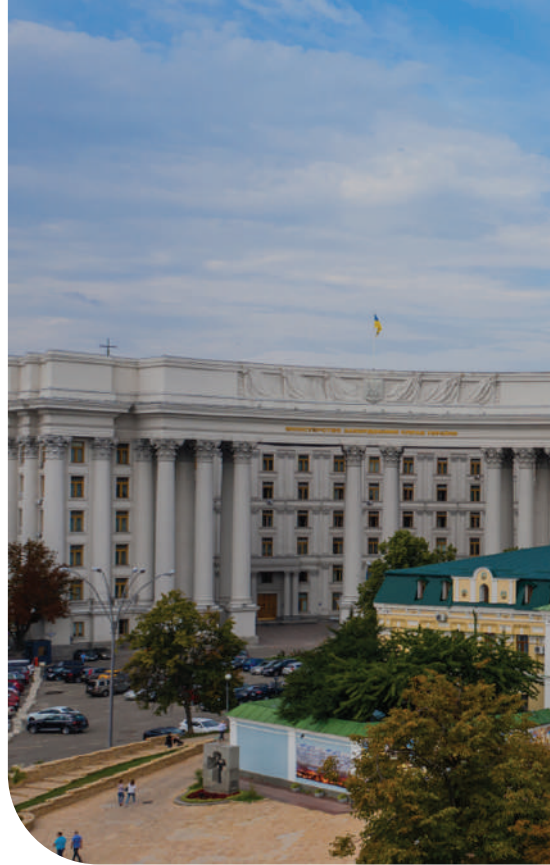
Our ruler Yaroslav was intelligent, that is why they called him the Wise. He is sitting at the gate, holding a model of one of the most remarkable monuments. Therefore he is jokingly called "a man with a cake", alluding to the resemblance of the building in his hands to the cake. By the way, our city also has gastronomic symbols, including the "Chicken Kyiv," Kyiv bakery, "Vechirniy Kyiv" candies, the legendary "Kyiv dry jam" and "Kyiv Cake," which is often brought as a gift to treat oneself together with close ones. Yaroslav was also known for drafting the first set of laws in Rus called "Ruska Pravda" ("Truth of Rus"). The monument was created in an independent Ukraine. It is based on the project of a famous artist and sculptor, Ivan Kavaleridze, who can be called the Ukrainian Michelangelo, so talented and versatile was this extraordinary person.

If we walk further along a small street, which goes out from the inside of the former Kyiv's main entrance, we will enter the ancient city of the 11th century, the border of which went along Yaroslaviv Val Street. Yaroslaviv Val still enchants with its buildings of various styles, from the tricky

Gothic castle at the beginning, which has got a stuck nickname “Baron’s Castle,” to Educational Theater for talented students of the Karpenko-Kary University of Kyiv. There are also beautiful examples of modernism and a mysterious kenesa in Arabic style. A pompous meeting through the ages is already ahead, so we will not turn to the embankment but go along this small street, which is called Zolotovoritska. Now the main street of the capital is Khreshchatyk, but back then, in 11th century, the main street of the majestic city was here, at the street named after the Golden Gate. At the end of this street, we will meet a small and funny hedgehog, a character of the once-famous cartoon “Hedgehog in the Fog.” Kyiv is an amazing intertwining of modernity and other epochs, where modern street art coexists with monuments of centuries-old antiquity. Green gardens are surrounded by glass skyscrapers, and age-old temples are higher than the Soviet-era steel sculpture.

We have to hurry up, although in this city you can always linger, admiring its landscapes, mansions, churches and even such cute sculptures as this hedgehog. Living here, you start to get used to its fast pace, but, always in a hurry, it is so important to stop in a small oasis to catch your breath, enjoy the moment, and breathe this city with all your lungs, to get inspired by it, as many artists and outstanding people did.

SACRED LAND

If we go further on Volodymyrska Street, in a couple of minutes, we will arrive at the appointed place to see Saint Sophia Cathedral, the pride of Kyiv and Ukraine. We saw this Byzantine-style cathedral in the palms of Yaroslav, but there it was still a “baby.” Centuries passed, and as a real fashionista, our Sophia changed the outfit for something elegant and appropriate for the time. Can modern fashion overshadow the lush clothes of the Baroque era? This gilded plasticity is difficult to surpass, that is why our beauty remained in a baroque dress. As they say, the first impression is the most lasting, but inside, this majestic cathe-

dral is breathtaking. It is inside that the greatest treasures are kept: inside, we are surrounded by mosaics of considerable age. They date back to the 11th century. Next to the mosaics is a vast collection of graffiti, almost 9,000 ancient inscriptions. One had to express emotions and feelings and communicate when there was neither social networks nor the Internet and mail. Books were luxury, and there were not enough messenger-pigeons for everyone. So, they used the walls. They keep factual evidence of various historical events, from the marriage of the famous future queen of France to the death of

Prince Yaroslav. Our Sophia is decorated with ancient frescoes, too.

We will stop at the sacred mosaic, the image of Oranta. With her, Kyiv got its patroness. The wall with the image of Oranta is called unbreakable. It is believed that as long as this wall stands, Kyiv will also live. Indeed, this wall survived the devastating attack of Andriy the Pious, and the invasions of the Tatar-Mongols, and much, much more, even the revolution of 1917–21, and World War II. Kyiv, so many times almost destroyed, and ruined, has resurrected like a fairy-tale phoenix. They say that people come

to this wall to look into the Mother of God's eyes and make the most cherished wish. The mosaics glow with gold and all colors because there are 177 of them here!

It is believed that on the territory of Saint Sophia Cathedral was the first library in Rus', which was collected by Yaroslav the Wise. It can be argued whether it is possible to call that collection of books a library in the modern sense, but Yaroslav was quite a respected ruler, and therefore he was buried right here, in the main cathedral of that time. The marble sarcophagus weighs as much as 6 tons. They say that earlier the relics of the first Kyiv saint, Clement I, who was brought here from Chersonesus by Volodymyr the Great, were here. Apparently, each

time the contents of this sarcophagus disappear each time. Just as the relics of Clement I disappeared, the bones of Prince Yaroslav probably were lost during the Second World War. Where to look for them? According to rumors, somewhere in Brooklyn, where there is another of the largest Ukrainian shrines, the icon of Mykola Mokry.

We will not stay long in Saint Sophia Cathedral, because other places are still waiting for us to swirl further with our beloved city. Depending on the partner, our dance will vary from the traditional Kyiv waltz to the crazy rhythms of boogie-woogie. It is because our city is just as different and changeable, smiling coquettishly at the next corner, and proudly

shrugging at the crossroads. We will run up to Sophia bell tower before leaving. It is a little difficult to climb there, but it is worth it to enjoy the view of Sophia Square, where they were electing princes and greeting hetmans.

One of Kyiv's unofficial symbols definitely catches the eye on the square, and reminds us of the hetmans. It is the monument to Bohdan Khmelnytsky. When the sculpture of Bohdan was cast of copper from a ship and transported to Kyiv, the city lacked money for a pedestal. The hetman was sent to the public office — a pink building in the same square. There were various institutions there: the old Kyiv police station, the fire station,

courts, and other provincial authorities. Kyivans joked that Khmelnytsky arrived in Kyiv without a passport, and was arrested for this. A little later, the architect Nikolaev found an affordable solution: he used the remains of supports of one of the first regular Kyiv bridges. From the bell tower, one can see even further. It is the work of a German architect, Gottfried Johann Schädel. Even though he was a foreigner, he was able to acquire the style of Ukrainian Baroque profoundly and create this masterpiece. Another of his masterpieces is on the back of Saint Sophia Cathedral. It is the gate of Metropolitan Zaborovsky, one of the best examples of Ukrainian Baroque architecture.

БОГДАН
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
1658

Admiring the center of Kyiv from the bell tower, it is impossible to miss the St. Michael's Golden-Domed Monastery, long-suffering and invincible. It could get its name because it was the first golden-domed church in Kyiv. Many rulers desired to conquer this city. Perhaps that is why it has many patrons, and one of the most influential celestial patrons is Archangel Michael. The relics of the great martyr Barbara were once kept in the St. Michael's Church. They later transferred them to the Vladimir Cathedral. The mosaics of St. Michael's Church differed from others in their technique. They fabulously shimmered and twinkled. Most of them were not lucky enough to survive the Soviet era when about 70 churches and churches were destroyed in Kyiv alone. After Ukraine became part of the USSR, the capital of our state moved to Kharkiv. Kyiv became the capital again only in 1934. It was then that the Soviet leaders came up with the idea to build a new administrative and governmental center.

First, the small church of the Three Saints is destroyed. Now only the name of a small Triokhsvyatytska Street (Trinitarian Street) reminds of it. Instead of that church, a gray and pompous building is being erected, which is now occupied by the Ministry of Foreign Affairs. And then... And then the Church of St. Michael's Golden-Domed Monastery explodes. The plan for a new government

center has not been fully implemented. Our St. Michael's Church was reborn again, which happened so often to our city. Now our presidents often use this church to greet Ukrainians with the New Year.

Next to it, on Mykhailivska Square, stands a white monument to Olga, the first woman ruler of our state, with Cyril and Methodius, the founders of the Slavic alphabet, and the Apostle Andrew, with whom we will get acquainted in more detail later. Olga deserves her own storyline. A lot has already been written about her because this fantastic woman has left her mark on the history of both Kyiv and Kyivan Rus'. Of course, when Volodymyr the Great, her grandson later on selected Christianity as the state religion for Kyiv and Slavs, her influence was one of the main reasons.

We have been admiring Kyiv from the bell tower for a long time while we have so many appointments! If only we had time for everything. How to visit all the temples of Kyiv, when it takes not just days, but weeks? Back in the time of Yaroslav, there were 400 churches in Kyiv; the Germans mentioned this in their documents. Now the number of churches in Kyiv reaches almost a thousand. Among the most famous ones, there is St. Cyril's Church, which enchants with Vrubel's paintings. There is also Volodymyr Cathedral, which can be called a museum with works by famous artists, Florivsky Monastery (the

most famous of the nunneries, shrouded in legend), and the Church of the Intercession in Podil (Cossacks honored the churches of Intercession the most). St. Nicholas Church is an amazing gem from the true genius of architecture Władysław Horodecki, and many, many others.

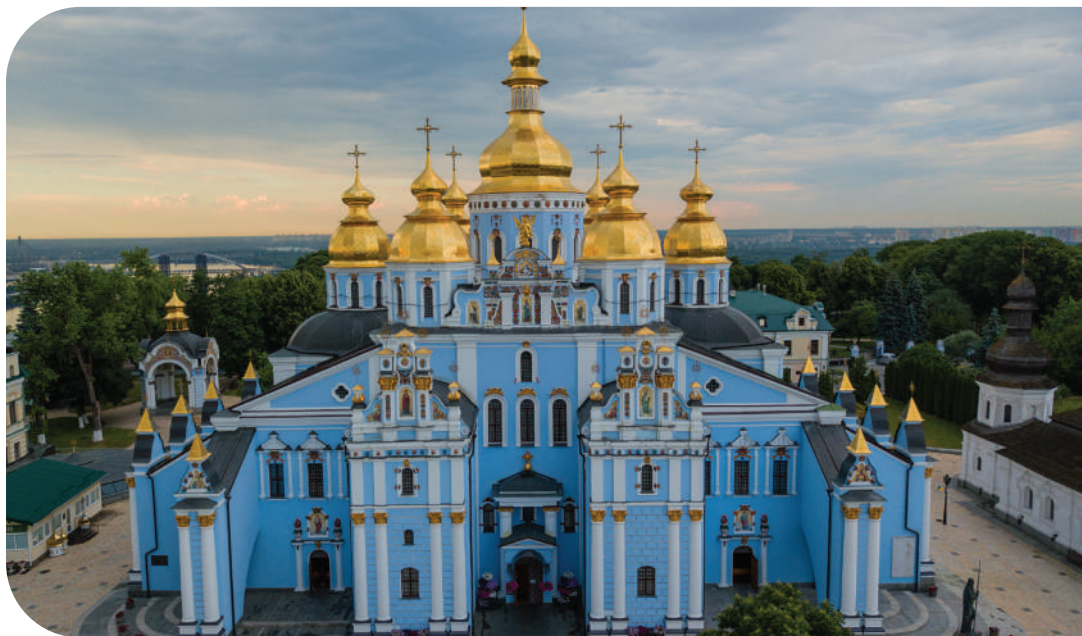
Kyiv bears different names, the city of witches, and the city of faith. If our dance could last years, we would definitely look at the newly created Byzantine-style Pyrohoshcha Dormition of the Mother of God Church. Its “great-grandmother” played a significant role in the life of Podil. We would even visit the Zvirynetsky caves at the monastery of the same name, and eat monastery bread and onions. Kyiv synagogues are also so beautiful, especially the one on Shota Rustaveli. Her destiny was not easy. It forced our synagogue to use cunning even before it was born. Its “father” Brodsky had to announce the building as a future family estate. Not only different architectural styles, but also religions are intertwined in Kyiv. You can see a Lutheran church on the street with the genuine German name Lutheran. There is another beautiful building on Shchekavytsia Mountain, Ar-Rahma Mosque. It is time for us to move on because another shrine of Kyiv — the Lavra — is already impatient.

Kyiv-Pechersk Lavra used to be worshipped. Thousands of pilgrims have been visiting it for centuries. It was here that Nestor the Chronicler wrote the first

chronicle of our state, *The Tale of Bygone Years*, in 1113. There are many miracles and wonders in Kyiv, and some of them can be seen in the Pechersk Lavra. The imperishable relics of saints are preserved in the Near and Distant Caves, and this is one of the wonders of Lavra. Another miracle is myrrh-bearing heads. We will look into the underground Kyiv for a secret gathering, and for now, our reverences lead us here, on the cave hills. The Orthodox shrine, this majestic monastery, now consists of two parts, a museum, and a monastery. Among the secular wonders on the territory of the museum part, the Museum of Microminiatures makes an impression. Here one can see the smallest book in the world, *Kobzar*. In the former building of the Lavra printing house is the Museum of Historical Treasures, which among many wonders, has a golden Scythian pectoral in its impressive collection. The Lavra has become a cradle for many arts and crafts, from medicine and icon painting to printing.

It also had a difficult life, like many other buildings in Kyiv. In Soviet times, the Lavra was turned into an Anti-Religious Museum, the main cathedral was blown up during World War II, and many more problems occurred. The years were passing by, and the Lavra’s Dormition Cathedral flowered again, as if after a long winter. Pilgrims arrive again to the churches and caves of the monastery. Its Great Bell Tower is the highest among

the individual bell towers of the monastery complexes, with a height of more than 96 meters! You may have guessed that the legendary city is shrouded in hundreds of legends, and one of the relatively modern ones is associated with the Lavra bell tower. When the Motherland was being built, the tip of its sword was shortened. According to this legend, the Metropolitan of the Pechersk Lavra said that the weapon could not be higher than the cross. Nobody knows whether it was true or not, but the cross of the bell tower is now higher than the sword, and a metal rod sticks out of the sword as a remnant of “past glory.”

IN THE HEART OF KYIV

As we have already mentioned the Motherland, we must visit it! The legacy of the Soviet era leaves almost no one indifferent. Foreigners often dream of seeing this steel lady and then show off in front of friends photos with one of the largest statues in the world. After all, our Victoria, as she is sometimes called because she was created for Victory Day, with a pedestal is even taller than her American friend, the Statue of Liberty. Our sculpture is very majestic and durable, just like our city. “Vika” can withstand an earthquake of the 9.0. It’s better never check it, right?

Let's now "dance" the whole area where we are, Pechersk. It got its name from a shrine you already know, the Kyiv Pechersk Lavra. The Lavra got its name from its world-famous caves: in Ukrainian, "cave" is "pechera". In one of the caves in 1051, monk Anthony founded this monastery. It was called the "third estate of the Mother of God." She will never leave this place and will take care of it. Previously, Pechersk was a monastery town, and since the 18th century, it has become a fortification. The remains of the Pechersk fortress, new and old, remind of this. It is the only fortress in history that has never been used for its intended purpose.

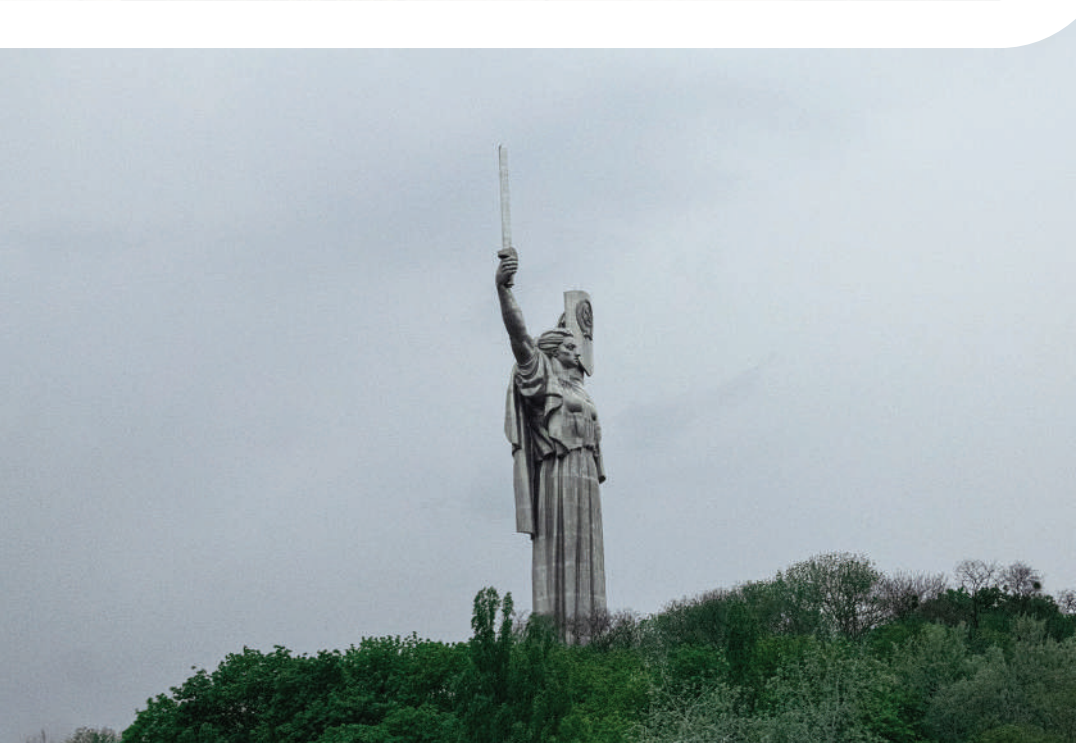
Pechersk is also called the district of the aristocracy. Kyiv has always been attractive for businessmen, and when it became the "sugar capital" of the Russian Empire, to which it once belonged, the so-called "sugar kings" began to settle here, building for themselves estates which look almost like palaces. Where else were magnificent mansions to be built, when the Mariinsky and Klovsky palaces had already appeared in this area? Kyiv was seized by construction fever, and one of the popular businesses was renting out. It seemed that the owners of such houses were trying to outperform each other, as if in some competition. Like mushrooms after the rain, architectural masterpieces appeared, and the largest number of them was in this area, in Pechersk.

Seeing some of them, you cannot help but marvel at the genius of the architects. They carefully tried to implement all the whims of customers and be sure to add something individual, some details that will then be a kind of signature of the artist, helping to identify the author of the magical work. "Weeping Widow's House," "Sigh Castle," "Pink Castle," "Chocolate House"... Another impressive building is the National Bank. There are many more breathtaking buildings here — enough for a few weeks of continuous dancing.

Pechersk is keeping pace with the times, and in the last century, government buildings appeared here, creating a so-called government quarter. Among them is the Government Building of Ukraine, the former Cabinet of Ministers, the largest administrative building in Ukraine, with a total area of 235,000 square meters, and the building of the Verkhovna Rada, which gleams white nearby.

One of the parts of Pechersk district is called Lyvky. It is a reminder of the past, and the lime alley that once stood here (in Ukrainian, the word "lyvky" means "limes"). Kyiv is a garden city, and some of its streets remind us of this, for example, Shovkovychna Street or Vynohradny Lane in this area (respectively, the "Mulberry Street", and the "Grape Lane"). Kyiv still holds the title of one of the greenest cities in the world,

now there are about 200 different parks and squares, and several of the largest ones are located in Pechersk. These are Mariinsky Park, Park Slavy (“Glory Park”), Khreschatyk Park. These parks create the so-called Park Ring of Kyiv, which today connects with Volodymyrska Hill, the modern glass bridge, a perfect place to admire the Dnieper river and the left bank. Volodymyrska Hill was among the most popular vacation spots in Kyiv, and one of the reasons for this was the free entrance to the park. It was here that one of Kokorev’s gazebos was built — a kind of declaration of love for our city. According to the stories, the Russian merchant Kokorev having visited Kyiv, admired its beautiful views from the hills. He decided to donate a certain amount of money to the city for the improvement and arrangement of a comfortable gazebo. They put the money in the bank and forgot about it. When they remembered about it, the amount tripled. Then, they decided to build two gazebos, and in memory of the benefactor, to call them Kokorev gazebos. Previously, this area was called Mykhailivska Hill in honor of the monastery located here, but after the monument to Volodymyr appeared, the park received a new name. Now our Volodymyr the Great admires the Dnieper and the landscapes, illuminating the way for boats with his cross at night.

In the Park of Glory, there is a white candle, a concrete chapel, which reminds

us of the sad pages of Ukrainian history and the tragedy of the Holodomor, when the country lost about 9 million people.

The history of both Kyiv and Ukraine is full of various events, sad and joyful, and our ability to turn the page and smile again, not forgetting our history and paying due homage, helps to open new horizons.

Pechersk is like a collection of records not only of Kyiv or Ukraine but also of the world. Here, there is the deepest metro station, “Arsenalnaya”. Its depth is as much as 105 meters. Kyiv metro is not only convenient transport but also an architectural attraction. The “Golden Gate” Station was included in the lists of the world’s most beautiful metro stations. “Khreshchatyk” attracts with its decoration in the Ukrainian style. The “Universytet” Station (“University”) even preserved ammonites — fossil mollusks. Kyiv subway has many secrets. Not far from the Kyiv Metro Museum, in the building of the Polytechnichny Institute Station, they offer a “Metro” cutlet in the canteen. However, it cannot be compared to the famous “Kyiv Cutlet,” which is now a legend. It is a chicken fillet cutlet with a piece of butter inside. Therefore, we can not only admire Kyiv, but also taste it, sampling its specialties.

Among them, the legendary Kyiv jam came back from the past! It took the stage, illuminated by the spotlight, to loud applause. This is possible only in garden

city, in fabulous Kyiv. Once the recipes of these delicacies were great secret. Kyiv dry jam quickly gained popularity everywhere, from Paris to Beijing. Nowadays, there is a monument to Kyiv jam. Well, not a monument, but a small sculpture, on a par with other outstanding symbols of Kyiv, which now adorn our city.

We cannot leave Pechersk without seeing an impressive house, another showpiece of Kyiv, the House with Chimeras. There are still legends and fables about its construction, and it impresses with its style and creations that adorn it. The architect of this masterpiece, Władysław Horodecki, was fond of hunting, so you can see different animals, and the most attentive spectators will be able to notice even the crocodile. The House with Chimeras is located opposite the presidential administration. This building was originally kept secret in Soviet times due to its purpose: once

the headquarters of the Kyiv Military District were here.

ON THE BANKS OF THE DNIPRO RIVER

If we look down from the cave slopes, there will be Dnieper roaring and moaning, as wide as in the song. This river was once part of the way from the Vikings to the Greeks. The Dnieper became one of the reasons for the emergence of Kyiv, as well as its hills. The historian of ancient Greece, Herodotus, called the Dnieper Borysthenes. Among other names of this river, there are Danapris and Slavutych. Dancing along this river, we will look at the Kyiv islands. The most famous of them are Trukhaniv and Hydropark. The Dnieper splits modern Kyiv in half, and now it is difficult for us to imagine that once its left bank was not part of Kyiv. About these times, a joke of Kyiv residents

reminds. Going to the left bank, they would say they are going to the Chernihiv Governorate. The “Chernihivska” metro station is also on the left bank. It was not until the 1920s that Kyiv’s left bank ceased to be part of the Chernihiv Governorate.

Now the left bank soars up above the river with its modern high-rises. There is also a modern “Kyiv Venice” — an artificially created neighborhood Rusanivka, green and decorated with a complex of colorful musical fountains, which people from all over the capital come to see.

Kyiv is not only a city of parks or churches; it is also a city of bridges, now there are more than 150 of them. Among them, you can find some record holders. The oldest bridge is on the Voznesensky Uzviz (“Ascension Descent”). Paton Bridge became a real miracle in the history of electric welding. There is also a romantic Lovers’ bridge and many others. Looking for the most modern glass architecture, you can also see the European Square, which is also a record holder for changing names. We will not

list everything, but let our glance dwell on Kyiv Philharmonic. You can dance to the sounds of classical music on the stage here, nearby, under the Friendship of Peoples Arch, which seems to protect us with its steel rainbow from some calamity. In the neighboring Kreshchaty Park, we will be enchanted by a fairy-tale castle — a puppet theater, and an old tower that now houses the Water Museum. Our dance will continue on Podil for now.

Once, an ancient Prytyka harbor was situated on the present Poshtova Square (“Post Square”), and now there is a building of former River Station, which resembles an ocean liner. In this area, merchants traveling their trade routes stopped to rest and bargain. From here, you can start a

journey along the Dnieper to admire the views of Kyiv from the river. In the dark, the Pedestrian Bridge, which connects the right bank with the central city beach on Trukhaniv Island, shines beautifully with its lights!

The Dnieper sometimes caused trouble for our capital, too. Many times Kyiv suffered from spring floods. The residents of Podil had problems foremost. Then, they had to be rescued and resettled. Kyiv was plagued not only by floods but also by fires, especially when its buildings were mostly wooden. Whether the city did not succumb to evil calamities or whether an unbreakable wall with Oranta protected it, new houses grew again, and the city also grew with its inhabitants, who moved

here, some enchanted by the beauty, some tempted by new opportunities.

And Kyiv smiled and opened its arms to new residents, and again made dreams come true and inspired with its beauty. Here famous poets and writers, including Shevchenko, Gogol, Nechuy-Levytsky, and many others, gave the Dnieper such epithets as “beautiful,” “mighty,” “proud,” “majestic,” “wide.”

“THERE IS NO KYIV WITHOUT PODIL”

Let’s imagine that you and I get ashore after a boat ride, and what is in front of us? It is Podil, which greets us with the Poshtova Square with the small founders of Kyiv, and immediately offers to climb up Mykhailivsky mechanical lift, now known as a funicular. There has always been a problem in Kyiv to connect the Podil with the Upper Town. A funicular has become a successful solution. Before, instead of these two minutes in a funicular wagon, one had to climb up wooden stairs.

For now, we will stay in Podil, this “city within the city” and get to know each other a little closer to make our dance more intimate. “Podil” means a bottom hem of a dress and a lower part of a mountain or a hill. Kyiv is located on the hills, that’s why it has a unique terrain, where it is difficult to “fit” a building. Only truly professional architects can handle this. Someone compares Kyiv to

Rome, emphasizing that both are located on 12 hills. However, the real number of Kyiv hills is very difficult to count, because here one hill flows into another, and it is almost impossible to define their boundaries clearly. The only certain thing is that the three hills were named after the legendary founders of Kyiv, so now we have Starokyivska Hill, Shchekavytsia and Khorevytsia, from where you can admire this ancient city.

To mark the place where it all began, Starokyivska Hill was decorated with a symbolic stone with the words from the first Slavic chronicle, the Tale of Bygone Years: “Here the Rus’ land started.” The National Museum of the History of Ukraine is now located on this hill, and the hill itself is a part of the Ancient Kyiv Nature Reserve. It preserves the foundations of the first stone church in Kyiv, the Tithe Church, which was twice restored and rebuilt after the destruction but did not arise after the Soviet era. Also, people come here to see one of the oldest trees in Kyiv — the linden tree of Petro Mohyla,

the former Metropolitan of Kyiv. They say this tree is more than 400 years old. Its sister, linden of Theodosius, is in the Pechersk Lavra. It is said that the energy of these trees is so strong that you can stand by and think about your desire, and it will come true.

We were so much distracted by the mountains and cliffs of Kyiv that we almost forgot about Podil. So let's come along Podil and around, and here you can dance the hopak, the most famous Ukrainian folk dance. No wonder there is another Ukrainian church on the Posh-tova Square, the Church of the Nativity, popularly called Shevchenkivska. Here the visitation of Kobzar took place after the death of Taras Shevchenko, an outstanding poet, artist, and a symbol of Ukraine

when his body was being transported to Kaniv (the place of burial). Many things happened here in Podil...

When the Upper Town was almost destroyed during the Tatar-Mongol invasions, life continued right here in Podil, in the city of merchants and craftsmen. The names of such tracts as Honchary-Kozhunyaky ("Potters and dressers of rawhides") and some streets remind of those times. Some say that Kyiv started from Podil. The city is unimaginable without it. This is where the first wooden church, probably Illinska Church (St. Elijah's), appeared. The heart of Podil has always been Kontraktova Square, which got its name from the Fairs where contacts were concluded. The fairs were moved here in 1787. It was a true long-term holiday, and merchants from all over tried to get here. The Contract House reminds of these fairs. It appeared after the global re-planning of Podil, which was destroyed during one of the biggest fires of 1811. Then Kyiv's first architect Andriy Melensky made his ingenious contribution in creating a new Podil. He participated in the creation of the Guest House, many churches, and the oldest monument of Kyiv — the Column of Magdeburg Law. This architect united the three cities, Poldi, Pechersk, and Hora, into one, "creating" Khreshchatyk, which has now become the shortest main street in the capital. Our Contract House

has seen many famous people, once the famous Austrian composer Ferencz Liszt performed here.

Perhaps the greatest influence on Podil was made by the Kyiv-Mohyla Academy, the history of which dates back to 1615 when Halshka Hulevychivna donated her estate to the Kyiv Brotherhood. As early as in 1620, the famous Hetman Petro Konashevych-Sahaidachny joined the ranks of the Kyiv Brotherhood and was buried on the territory of the future academy some two years later.

From the Kyiv-Mohyla Academy came the largest number of the Orthodox Church saints of the 18th century; 14 hetmans of Ukraine graduated from here, including Ivan Mazepa, Pylyp Orlyk, Pavlo Polubotok, and many others. The Epiphany Monastery was once located on

its territory. The Holy Spirit Church and the Annunciation Church remind now of it. The main church of the monastery and its bell tower were destroyed in Soviet times like many others. The academy itself was closed, too. However, the Kyiv-Mohyla Academy was revived at the time of independent Ukraine. It is now considered one of the best universities in our country. Now the students of Mohylyanka, as it's called in a friendly way, like to gather near the monument to Skovoroda. It's a sculpture of a prominent Ukrainian philosopher, Hryhoriy Skovoroda, standing in the square, gazing at his alma mater, the Old Academic Building, where he once attended philosophy classes. This monument is one of the last works of the sculptor Ivan Kavaleridze, whom you already know for our Yaroslav. The sculptor

used a cunning trick to “hide” the Bible, which was forbidden in Soviet times, in a philosopher’s sack. Modern students have new traditions, so they wash the monument on the Academy Day.

Only two streets in Podil survived the already mentioned fire of 1811, Prytysko-Mykilska, where one of the oldest pharmacies in Kyiv is located, and Pokrovska. After that fire, not so many houses left here, which are now called “remains,” they can be identified by their somewhat angular position toward the “post-fire” streets. Among the most famous remains are the townhouse of the Kyiv prefect on Kostyantynivska Street and the current building of the Hetmanate Museum, which tells about the glorious pages of the Cossack era history.

Near the Guest House, which can be considered the first Kyiv supermarket, which consisted of shops, there is an iconic place for dates and meetings and just for singing songs to a guitar in the rain. It is the Samson Fountain. Once souvenirs were traded here. The representatives of criminal Kyiv hooked up near this fountain. People even drank water from the fountain because they believed that whoever did it would definitely return to this city. Initially, this fountain was not a decoration of the city, but a part of the first Kyiv water supply system. Water flowed down here from Andriyivska Hill in wooden pipes. Now you can see these pipes in the National Museum of History of Ukraine.

Podil once had its border. Now the reminiscence of it is the only street in Kyiv, whose two sides have different names. These are Verkhny Val and Nyzhny Val (“Upper and Lower Shafts”). They pass over the now underground river Hlybochytisia, which once divided Podil and Ploske. In Podil, many things were mixed, such as religions and nationalities. There are still the remains of the former Greek monastery, its guest house, and bell tower. Walking along the ramparts, you can go to the oldest synagogue in Kyiv on Shchekavytska Street.

There is another interesting church in Podil, the Church of Mykola Mokry, the only church in Kyiv that stands on the water. A small bridge connects it with the shore. It is a modern church built in memory of a temple that once existed and was destroyed in Soviet times. Kyiv, like a caring father who does everything for his children, never tires of repairing such sweet toys. No. Apparently, these are not toys, but precious jewels that the jeweler repairs again for his beloved daughter. Or maybe is it an old forgotten song, which word for word creates an old kobzar again, restoring rhymes? Whatever it is, whatever we compare it to, it is a Kyiv phenomenon, to recreate the destroyed, reviving the people’s memory and history. History is not only the past; it is also the present.

Modern Podil follows old traditions. Thanks to the pedestrian zone, fairs have returned to Kontraktova Square. There

are many modern impressive establishments in Podil. It can be considered the gastronomic and beer heart of the capital, where you can taste Ukrainian beer craft, uncork a bottle of champagne in Hussar tradition and taste Kyiv-style cutlet in its modern variation with Dorblue cheese or seafood.

“KYIV, I LOVE YOU”

Even having tasted Kyiv, it is impossible to know it fully. So, how to know it? When you inhale the scent of lilac in botanical gardens? Or when you watch the sailing regatta on Kyiv Day? What is

Kyiv Day? It is its birthday, which is celebrated in late May when Kyiv is lighted with chestnut “candles,” and the streets are already warm enough to walk in bright dresses and T-shirts with the inscription “I love you, Kyiv,” or with prints of the monument to the founders of Kyiv.

Celebratory competitions, marathons with a run under chestnut trees, concerts, and street music — all this starts in the morning and lasts until late at night so that then familiar melodies sound in the ears for a long time. Kyivans and guests of the city, drunk with the city and festivities, will be remembering the last weekend of May for a couple of weeks. Many people

like to celebrate a birthday, if not their own, then someone else's, and Kyiv is perfect for this. By the way, how old is our city? According to the chronicle of Nestor, Kyiv was founded in the 5th century. However, most historians date back to the 9th or even 10th century.

On the other hand, traces of the oldest settlements on the territory of modern Kyiv date back to the late Paleolithic period. Let's omit these details. Our city is not a venerable lady who can hide her age, neither a bragger who would wave it like a victorious flag in every square.

Undoubtedly, it is a city with a long and rich history, a unique relief, an architectural "cocktail," and special traditions. Here you can walk all night to see the sunrise over the Dnieper in the morning. Here you can also discover secrets every day. One such secret is the dungeons of Kyiv.

Let's go underground for adventure. Historically, Kyiv is located on the hills. It has been causing specific difficulties in construction. Kyiv's slopes of the hills sometimes seem to resist when they are overloaded, and they fuss, creating landslides and trying to get rid of what doesn't suit them.

Therefore, to protect the hills from landslides, a large drainage system and tunnel facilities on the Dnieper cliffs were developed. In some places in the city center, for example, on Lypynskoho Street, you can see other buildings for fortification — protective walls.

Drainage and tunnel systems help to dry the slopes and divert water to the Dnieper, protecting the mountains. There are more than 100 such systems monitored by special utility services in our city. The most famous and popular ones are Nikolka and Askoldova. Nikolka was named so because of the former name of Mykilsky (Nikolsky) Descent. It is not as big as some other ones but still consists of two levels. If you have a brave heart, have no claustrophobia, are not afraid of the dark, and are not very big, then the journey through this system will take about an hour and a half. This dungeon is very beautiful, with the so-called Tsarsky Well ("Royal Well"), where it always rains, the Gallery of Sighs and real treasures — underground pearls. In Nikolka, you can see the tunnel used in the construction of the Kyiv metro and a mascot for diggers (those who are into underground adventures and love to explore the dungeons).

Askoldova drainage system got its name from Askold's Grave Park. It is much larger than the previous one, as much as 10 kilometers, and here you can even lose your way. During the construction of a high-rise residential complex, a very large concrete trunk was built into the hill. This system is very interesting to travel because it is located at different levels, connected by stairs.

Experienced diggers visit drainage systems from the beginning of warm spring to cold autumn, because in winter, Kyiv

bats use such systems for hibernation. If they wake up, they will lose a lot of energy, and in spring, they will not have the strength to wake up a second time.

People were attracted by artificial and natural caves cloaked in legends. Which of Kyiv's dungeons is the oldest? Probably the Smorodynski caves, which date back to the Stone Age. According to an ancient legend, Zmei Gorynych (a giant serpent) lost his treasure in these caves. In Kyiv, there are many myths and legends about the serpent, which the heroes fought against. The serpent sometimes represented a Kyivan who lived here, sometimes the enemies of our city.

In underground Kyiv, there are also underground rivers, which are numerous here. Some of these rivers were hidden in collectors. The most famous and popular rivers to visit are Klov, Hlybochysia, Kadetsky Gai, and Skomorokh.

Be careful! It is better to visit underground rivers only in winter. At all other times of the year, it can be a deadly danger. Heavy rains are possible in summer. Water fills the collectors very quickly and can submerge carefree travelers with so-called "collector waves." Therefore, in winter, when the probability of sudden heavy rains is almost zero, the descent to underground rivers becomes much safer.

The dungeons of the rivers enchant with their arcades and galleries. Klov wins in popularity, because there is no need to bend, as in some others. You can go in

your full height, and it is pretty easy to get here. It even has its own Klovsky waterfall. One of the tributaries of Klov is the river Khreshchatyk. According to the legend, it was in this stream that Volodymyr the Great baptized his sons, that is why this river got such a name ("Khreshchatyk" means "Related to the baptism"), and the current main street of Kyiv got its name after this river. Many people suffered on Khreshchatyk Street during heavy rains. That is why it was decided to hide this river in the collector. Many rivers began to be "packed" underground in the second half of the 19th century. In the underground Khreshchatyk you can see historic sites that were built with the help of one of the talented architects of Kyiv, whom you met earlier, Władysław Horodecki. The old part of the underground Khreshchatyk is lined with "branded" Kyiv bricks.

KHRESHCHATYK AND MAIDAN NEZALEZHNOSTI

After the underground adventures, there is a desire to see the sun! If you look up from the underground Khreshchatyk to the main street, you may fall in love with it. This legendary street itself is one of the symbols of our city. It gained the status of the center only from the second half of the 19th century, though. It is hard to imagine that it was once a forested valley where wild animals were hunted. Khreshchatyk's metamorphoses lasted for

some time, and it inherited the status of a business center from Podil.

During World War II in 1941, a large part of Khreshchatyk was destroyed. For a long time, under the influence of Soviet propaganda, it was believed that the Nazis blew up Khreshchatyk. Over time, the truth was discovered: Soviet saboteurs blew up the buildings.

Most of the architectural ensemble was created in the 1950s in the so-called styles of Stalin's Baroque and Stalin's Classicism. After the war, the main street was widened, and now it is one of the widest streets in Kyiv — 75 meters, and in some places up to 100 meters. Here you want

to dance, especially on weekends, when the street is blocked for traffic, and street musicians and small music groups scatter around.

At the end of Khreshchatyk, the famous Bessarabian market gleams yellow. Kyiv citizens say, “as expensive as in Bessarabka.” The prices here are high, in fact, but you can always try to bargain. Here you can feel the smells of Kyiv, but you'd better not come here hungry because you are risking to buy all the goodies!

The building of the Central Department Store stands out nearby. It was recently renovated, with the help of Philippe de Beauvoir, director of the

oldest department store in Paris, “Bon Marche.” Kyivans like to joke. In this case, they say that it is now cheaper to go shopping in Milan than to do it here at the Central Department Store.

In front of the Central Department Store, a famous house with a star looks down on us. It received its minute of fame after the release of the popular HBO series “Chernobyl.” There, this house became a movie star, playing the role of Moscow. It was even signed with special captions. It was an elite apartment building for civil servants. Now here are some of the most expensive apartments in Kyiv.

If we are going to dance on Khreshchatyk Boulevard in the direction of the central square, we will definitely stop for a moment near the building of the Kyiv City State Administration. It was designed by architect Oleksandr Malynovsky, who was the author of one of the master plans for the restoration of Khreshchatyk (by the way, he lived nearby, in a house with a star). It was here that the Ukrainian yellow and blue flag was raised for the first time in 1990. Now another mini-sculpture with the symbol of Kyiv — a chestnut tree — is at the entrance. There is also a kind of legend about chestnuts: they once adorned the

current Shevchenko Boulevard, but either the chestnuts did not take root, or it was ordered to remove them to please the emperor on his arrival, Kyivans took the chestnuts home, and now they adorn many streets of Kyiv. The chestnut tree is its unofficial coat of arms.

Right near the Independence Square is the Main Post Office. Once here was the Grand Hotel, considered one of the best hotels in the city. It was famous for one more reason, too: in 1902, the first poltergeist in Europe was officially registered here! Olga Dyakonova called the police and complained about the furniture moving on its own and the pillows that were flying. Ghosts sometimes can be seen in Kyiv, in such places as Sulimivka, the former merchant's house, in the Museum of Medicine, of course, in cemeteries, and Stalin's tunnels.

You can hear the sounds of classical music... They come from the opposite building. It's the Tchaikovsky Conservatory. In the evening, when it's warm, these melodies are overcome by modern hits with radiant water jets of fountains that flood the main square of the capital, Maidan Nezalezhnosti ("Independence Square"). If once the main square was Sophia, and then Kontraktova, now you can feel the modern heart of the capital, which beats in tune with the most important events, not only in the beautiful city of Kyiv but in our whole country. It is not without reason that Maidan Nezalezhnosti

got this name: it is here that Ukraine's independence has been fought many times, both in the Soviet epoch and later when the protests took place. There have been many revolutions; in the world, the most famous ones are the Orange Revolution and the Revolution of Dignity.

Here, protecting the motherland, the female silhouette of Berehyna rises, incarnating independent Ukraine and holding another Ukrainian symbol in her hands — a branch of viburnum. Opposite it, on the reconstructed Lyadsky Gate, stands, protecting Kyiv, the archangel Michael.

Here you can plunge into modern underground Kyiv (the largest underground shopping center "Globus") and order a comical picture of yourself in memory of the legendary underground passage, which is called the "Tube."

Nearby rises another remnant of the Soviet era — the House of Trade Unions, and opposite it on the mountain, there is a classic yellow palace, a work of the famous architect Beretti (the former Institute for Noble Maidens). At the beginning of Khreshchatyk, on the European Square, where we were already swaying with you, there used to be a tram launched in 1892. It was the first electric tram in the Russian Empire. In our time, this route has been canceled. Still, for true romantics today, there is another exciting route, from Podil to Pushcha-Vodytsya, to enjoy the old Podil and ride in a real forest away from the city, as in the song "Old Tram" by the

Ukrainian band “Pikkardiyska Tertsya.” The parade of trams has already taken place in Kyiv several times. It was possible to see both old and new models of this transport, which Kyivans like so much.

Many buildings were destroyed in Kyiv during the Soviet era, but something interesting remains. Such architectural heritage as a “Plane” house, the Central Registry Office, called the Bermuda Triangle for its shape, the house called “flying saucer,” Salute Hotel, resembling a grenade, the Artist House, Kyivska Rus Cinema, the House of Furniture, Zhytnii Market and even a crematorium.

Ukrainian mosaics of the Soviet period also represent an exciting heritage. This monumental art was realistic in its forms. Together with central iconographic motifs, the constellation of Ukrainian artists of sixties reproduced in mosaics the abstractions that were banned. Monumental art is also a protest. In some works, there are Ukrainian history and culture motifs, as Ukrainian folklore and traditions were quite popular in this art form. One of the interesting examples of mosaic ensembles is on Peremohy Avenue (“Victory Avenue”). Railway stations, hospitals, educational institutions, and residential buildings were decorated with mosaics so that its splendor could hide the flaws of cheap and boring Soviet architecture.

KYIV ALMA MATER

Where else can we dance in Kyiv? We invite you to Shevchenko Park, which is located near the Red Building of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. What is more, there are often free workshops from Latin American dance schools and other types of social dance, boogie-woogie, and Lindy-hop.

The Red Building is mysteriously illuminated in the evening, and some legends about its unusual color cross one’s mind. Let’s tell some of them. It is said that they wanted to paint the University brown, but poorly mixed paints, so it turned red. According to the official version, this color was chosen because of St. Volodymyr’s Order color (initially, this University was named after Volodymyr, the prince of Kyiv). However, the students joke that this is the color of their blood because studies exhaust them. Next to the park, you can see the Yellow Building of the University. Thus, here we have red, yellow, and green (the color of the trees in the park). Doesn’t it resemble a traffic light? There are theatrical performances in the park, because Tereshchenkivska Street, also called a Museum Street, is located nearby. In May, on the Museums Night, you can meet here people who look as if they came from other centuries. Behind all this, you can see a little white angel in amazement: a keen eye can notice him on the building of Taras Shevchenko Museum.

Student years are a real holiday. There are sleepless nights because of the parties but also because of catching up on subjects before tests and exams. If you desire songs to the guitar, let's go to KPI, Kyiv Polytechnic Institute, named after Ihor Sikorsky. It is one of the largest universities in Ukraine. This institution in brick style didn't shy away from modern trends, and it is often compared to the legendary Hogwarts, where Harry Potter studied. There is even a Distribution Hat on the territory of KPI, which a bronze statue of Sikorsky holds in his hands.

We have already told that Kyiv has gained the glory of the sugar capital of the empire. The sugar beet industry needed specialists, there were not

enough of them, and foreign ones were too expensive. Then in 1898, this educational institution was established, which gave Ukraine many famous and talented specialists and inventors. Nowadays, the Alley of KPI Stars keeps the memory of them near the main building. It has even its own museum with a separate department, "History of Aviation and Cosmonautics." A special exhibition is dedicated to Ihor Sikorsky, a legend.

FAMOUS PEOPLE BORN IN KYIV

What would Kyiv be without glorious historical figures? Let's take a closer look

at this man who has made the dreams of others come true. The world-famous aircraft designer and a helicopter inventor was born in Kyiv on Yaroslaviv Val Street. Inspired by fantastic stories from books, he trained himself since childhood not to be afraid of heights. He trained in his backyard, sitting in a cradle that hung five meters above the ground. He had a prophetic dream in which he flew on his own plane... Well, that day came, and Ihor created planes at first. The first helicopter he developed in the yard of his father's estate could not take off. However, success does not come to those who give up. His four-engine airplane "Ilya Muromets" became the best aircraft of the First World War.

1917 comes. In 4 years, the government in Kyiv has officially changed 14 times. Unofficially, even more. Igor had to emigrate. In the United States, he founded his own company and developed helicopters, for which he received the nickname "Mr. Helicopter." Here are his words, "What one man can imagine, another man can make real." Sikorsky managed to make the dream of Leonardo da Vinci come true. How many other famous people are connected to our city? Too many, and we will make the acquaintance of some of them to get our share of inspiration.

If we switch at least for a moment to the distant past, as far back as the 12th century, we will meet a little girl Dobrodi-

ya (“Good Deed”), who was later named Eupraxia. The granddaughter of Yaroslav the Wise, the prince of Kyiv (during whose reign Rus’ reached the period of prosperity), grew up very educated, she knew foreign languages. She was married to the brother of Byzantine emperor, and in Constantinople, now Istanbul, Eupraxia studied hygiene and surgery and treated people. She is credited with the authorship of the treatise “Ointments,” the first known medical work in Kyiv Rus’.

Kyiv inspires artists. Oleksandr Oleksandrovych Murashko was not an exception. The founder of the Ukrainian art movement of the 20th century and the nephew of Mykola Murashko, he was the leader of the famous Kyiv drawing school. He dreamed of creating Academy of Arts, and his dream came true on Yaroslaviv Val because Kyiv gives wings both literally, as in the case of Sikorsky, and figuratively.

Another famous artist, Kazimir Malevich, the author of the world-famous “Black Square,” was born in Kyiv on the street that now bears his name. His breakthrough in art, his new painting, Suprematism. The avant-garde and founder of Cubo-futurism had a very complicated life path. In his autobiographical notes, Kazimir mentioned how he missed Kyiv with its colored brick houses. He talked about the Dnieper, which influenced the artist much.

It would be impossible to dance with Kyiv without mentioning another famous

person, Serge Lifar. He attended Conservatory, where he learned to play the piano and violin, sang in the church choir of St. Sophia Cathedral. Who knows what would have happened to him if he had not visited the ballet studio on the street already familiar to you, Yaroslaviv Val. There he had an inspiration to become a dancer. A fanatic passion for dance led him to Europe, and his second hometown was Paris. He made friends with Jean Cocteau, Pablo Picasso, and Coco Chanel. It was not until 1961 that Serge revisited Kyiv, and then enthusiastically remembered the Dnieper, which shone with silver, and the Vydubychi Monastery. Indeed, every Kyivan embraces the Dnieper together with Kyiv from childhood, and like a red pattern on an embroidered shirt, the Dnieper passes through our city with its silver pattern. “Serge Lifar from Kyiv,” is engraved on the pedestal of the legendary dancer, because this city is always in your heart and cannot be forgotten.

Many famous architects contributed to Kyiv. We have already mentioned some of them. Yet, we overlooked Pavlo Alyoshyn, the creator of the Kovalevsky mansion, the Doctor’s and Teacher’s Houses. The whole block between Volodymyrska, Tereshchenkivska, Bohdan Khmelnytsky and Taras Shevchenko boulevards was called “Alyoshyn’s”. The famous architect began to arrange it in the

1900s, and construction eventually continued even after World War II. He restored the Red Building of the University and Mariinsky Palace and called his memoirs, “Creation is the purpose of my life.”

Kyiv has already presented the world with the Queen of France, Anna, the daughter of Yaroslav the Wise. Also, it gave the world a princess of Siam. You will not find such a state on any world map, because now it is called Thailand. Although the future princess was born in Lutsk (its local castle can be seen on 200 Ukrainian hryvnias), she received a good education in Kyiv and here, at the ball, like a real Ukrainian Cinderella, she met Prince Chakrabongse. It was not without dancing! Kateryna Desnytska married him, but relatives from both sides opposed the marriage. Only when Chakrabongse’s older brother ascended the throne was Kateryna given the title of princess. The couple visited Kyiv and its famous St. Volodymyr Cathedral. After returning to Thailand, a happy time for the princess was over. She fled after adultery, leaving her son, who later left the country as well. Our princess spent her last years in Paris, which often became a second home for Ukrainian emigrants. Kateryna’s granddaughter, who wrote a book about her, has many photos of her grandmother in traditional Ukrainian attire.

How can dances be without music or singing? As the joke says: “Why are

you dancing if I haven't turned on the music yet?" The spotlights immediately turn on to illuminate with their bright rays the legend of the Ukrainian stage, Maria Zankovetska. The fate of this actress and singer turned out to be a very bizarre pattern, sometimes approaching her to Ukraine, sometimes separating her with beloved ones. Right before her star performance in the show of "Natalka-Poltavka," Kropyvnytsky, the theater director, solemnly presented her with a ring and engaged Maria with the stage. Once even the last Ukrainian hetman, Pavlo Skoropadsky, noted that his generation of Ukrainian public figures was brought up in the theater. Oleksandr Bogomolets, the founder of the first medical research institutes in Ukraine, advised his students to attend Zankovetska's performance to see live the emotions they studied in psychology. She was called the queen of the Ukrainian stage, but she never had happiness in her personal life. Her last love, ladies' man Mykola Sadovsky, with whom she lived for 27 years, never became her life-long partner. Maria celebrated her 80th anniversary in Kyiv in 1934, the year when our city regained its status of the capital of Ukraine.

Mentioning such prominent personalities of Ukrainian culture, it is worth looking at Saksaganskoho Street, which was formerly called Mariinsko-Blagovishchenska, and which was once called "Ukrainian Street of Kyiv," because here

and in the neighborhood lived and attended Ukrainian publishing houses Mykhailo Drahomanov, Volodymyr Antonovych, Yevhen Chykalenko, Mykhailo Starytsky, Lesya Ukrainka, and Mykola Lysenko. In honor of the last three ones, three museums were opened on this street, which are now united in a reserve called "Ukrainian luminaries." We have Tereshchenkivska Street as well, which is named after a Kyiv patron, but so far there is no street in honor of Yevhen Chykalenko, who was the most grandiose patron of Ukrainian culture and jokingly said, "It is not enough to love Ukraine to the core, you must love it to the depths of your wallet."

Nearly, on Pankivska Street, there is the Historical and Memorial Museum of Mykhailo Hrushevsky, Ukrainian historian and chairman of the Central Council of the Ukrainian People's Republic. Ukrainians affectionately called him "Father," and it was he who proclaimed the Universal of the Ukrainian People's Republic Independence not only at the meeting of the Central Committee in the Pedagogical Museum building but also over Sophia Square, which played a key role in the history of our state.

Once in Kyiv, they wanted to create the so-called "Historical Path", a historical and cultural complex that would consist of sculptures of religious and historical figures. The first to appear was a woman, Princess Olga, embodied by the sculptor Ivan Kavaleridze. They tried to destroy it,

and we will still remember this story, but now it is showing off again surrounded by men on Mykhailivska Square. Nevertheless, we got our “Historical Path,” a looong way, decorated with sculptures of famous Ukrainians. Don’t you believe? Let’s try to dance down Volodymyrska Street. As they say, “Ladies first.” We start with Olga. Then, Bohdan Khmelnytsky on Sophia Square. Then, Yaroslav at the Golden Gate. The next one is Mykola Lysenko, not far from the Opera House, which has an interesting history. When the Theater was built, Kyivans disliked it so much that the press called it a frog or a turtle. No, we will not turn from our imaginary passage. Who’s next for us? Recently mentioned is Mykhailo Hrushevsky, who sits not far from the gray building where the Central Council met and where he had his own office. We stop in front of Taras Shevchenko, who raised

his eyebrows, looking thoughtfully at the Red Building of the University, which now bears his name, rising above the place where Emperor Nicholas I once stood.

Shevchenko seems to be accustomed to such metamorphoses. The erection of his monument was accompanied by many problems, with permission, money, and the location. They wanted to install it on Mykhailivsky Square at first, but, as they say, “a gentleman must give way to a lady,” that’s how Princess Olga appeared. Either Shevchenko was offended, or the Bolsheviks again staged their rapid battle with the past. The first Olga was demolished, and a bust of Shevchenko appeared in her place. History judged Olga and Taras in its own way, and now we have a new monument to Olga on Mykhailivska Square. They couldn’t find the head of the previous sculpture, so they moved our ruler, who lost her head, to Andriyivsky

Uzviz, to the Kavaleridze sculpture park next to the museum and workshop of this outstanding artist. What is remarkable is that our Olga and Taras reconciled, because they are standing almost next to each other: in the same small park sits stone Taras Hryhorovych, who was transported here from Romny and who is also the work of Ivan Kavaleridze.

As long as we are near the Red Building of the University again, it is worth mentioning Oleksandr Arkhipenko, a famous Ukrainian sculptor-cubist and artist, who was born here, because his family lived in this building. The brightness of Ukrainian art was reflected in his works. One of the first impressions on him was made by a

stone “idol,” which he saw in the garden of the University. Alexander became the founder of three-dimensional cubism, in sculpture. Moving billboards are the development of his ideas. In Kyiv, his works can be found in the Art Museum. In the yard of the business center on the corner of Lev Tolstoy and Pushkinska Streets, there is a bronze sculpture “Comeback of Archipenko,” stylized for his work, in memory of the world-famous sculptor. It is because many of those who leave Kyiv dream of returning to it, and Kyiv is always happy to open its arms.

Where will your gaze go if you leave the Art Museum? To the white arching colonnade opposite. This is Dynamo Sta-

dium. International athletes once trained here for the 1980 Olympics. Who is sitting on a soccer ball? Another prominent figure, Valery Lobanovsky, is the former coach of the famous Kyiv and Ukrainian team, after which the stadium is named. Now the stadium bears his name, too. He was among the top ten football coaches in the world in various rankings and received his star of fame at KPI.

This is not the only walk of fame in Kyiv; there are two more. One is located on the main street Khreshchatyk, near the Passage. “What is the Passage?” those who are here for the first time will ask. In short, it is a street inside the building, so be sure

to look inside, where you can drink coffee next to the bronze Gorodetsky, touch his diary “In the Jungle of Africa,” and make a wish. The city will hear your dreams and give inspiration again. For the lazy, it can be a beneficial small push so as not to hesitate. The third walk is located near Gulliver, a large shopping center.

CITY OF MODERN CULTURES AND ANCIENT TRADITIONS

Modern Kyiv is overgrown with skyscrapers and other modern buildings, and right in the center was once the tallest, the

Parus Business Center (“Sail”). Then it was outstripped by a residential complex nearby, on the Klovsky descent.

Kyiv is a city of culture. There is even a square of Kyiv intellectuals here, and not for nothing because the capital has many theaters and museums. If you want to learn more about Ukrainian history and culture, you should visit Pyrohiv. Although it is on the outskirts of the city, here is a real treasure trove of authentic Ukrainian houses, churches, and mills. No wonder this place was chosen several times for the Kraina Mriy Festival (“Dreamland”).

Another amazing museum is the Museum of the Formation of the Ukrainian Nation, which was opened last year in the back of the Motherland. If you have ever visited the Madame Tussauds, you will definitely like our museum. Sculptures of prominent Ukrainian figures can greet you and even wink. How many smells and sounds are here! There is even a real Ukrainian soil in one of the halls, from each region of our state. Those who no longer live in Ukraine can take in a bag such a talisman, a handful of soil from their homeland.

Kyiv is very popular among foreign stars for shooting their music videos, Miley Cyrus on Darnytskyi Bridge; “21 Pilots” and the building of the Faculty of Cybernetics of Taras Shevchenko University; “Hurts” and the International Center of Culture and Arts (known to you as the

Institute for Noble Maidens), as well as Cinema house. Even Troieschyna has been featured in many music videos, and it's worth mentioning "Nothing But Thieves." Many other videos were filmed in Kyiv. If you take your favorite headphones and download all the songs with fragments of our beloved Kyiv, you will have to dance to them for about a month without a break. Among the favorite locations for filming, the Vernadsky Library is worth mentioning. It became a star not only in music videos but also in the famous series Chernobyl. Kyiv makes stars not only people. If you have already picked up this book, then you love to read. Or maybe you love Kyiv. Or both. And Kyiv is rich not only in museums and theaters but also in libraries, including the KPI Library and the Yaroslav the Wise National Library, which is the oldest library building in Kyiv.

Oh, Kyiv knows how to surprise! A prominent Ukrainian artist, Maria Prymachenko, dreamed of gathering artists to paint people's homes. According to her sayings, "Kyiv would not only bloom with gardens, but houses would also greet people." Her dream came true. Now the houses of Kyiv are smiling at people with bright works of Ukrainian and world artists because Kyiv has blossomed with murals (large paintings on the facades).

There are now more than 300 such murals in the capital, and Kyiv can be confidently called the world capital of

this art on a par with Berlin, London, or Bilbao. We now have several conceptual projects in our city that have brought together world-renowned artists. Some of these drawings are very harmoniously inscribed in our city and seem to create a certain pattern. On Striletska Street, Lesya Ukrainka painted by an Australian artist, looks dreamily in the direction of the current Norwegian embassy. It was in this house that she spent her honeymoon with her husband, arriving there by tram on Yaroslaviv Val Street. If we open the gate near the mirrors on Reitarska Street and find ourselves in a courtyard with crows, then in front of a large cage we will see crows from the work of a Kharkiv artist, many black birds and one white. This mural is called the “Herald of Life,” and it corresponds to the theme of its location.

Kyiv murals are so bright and beautiful that they are often included in world rankings. Among them are a mural with a bear on the Podolsk ramparts, a “Labyrinth” on Dmytrivska Street, and a “Rise up in the dirt” painted on the wall of a police station in the Pechersk district. Street art was once banned, but later the murals received official permission from the city administration, of course, by prior agreement. Now such art has become public, and there is even sponsorship money for it. Kyiv has become a creative stage for artists from Argentina, the United States, Costa Rica, Spain, Mexico, France, Italy, Greece, Brazil, Portugal and many other

countries. According to Shevchenko’s will, we do not shy away from our heritage, because Ukrainian artists also decorate the walls of city houses. So, if you are in a hurry, find a moment, stop, look at the house, which sparkles with bright colors, and smile.

Unlike murals, graffiti, stickers, and other street art have remained true street art. Streets are an effective channel of communication between people and the city.

Contemporary art is not only murals; it is also sculptures and even street music. Often at the Golden Gate, you can meet a duo with a guitar and violin or a stylish young guy who reads poetry. Tam-tams sound so beautifully on the foundations of the Tithe Church near the National Museum of History of Ukraine! The modern pop music is also there. To the musical phonogram near the Livoberezhna Metro Station (“Left Bank Metro Station”), the blond lady sings heartily a modern hit “Nino, with whom do you drink wine,” and passers-by sing to it. If you approach Skovoroda on Friday night, guitars will play here, from guitar poetry to hard rock, during informal parties.

There is even a street music festival in Kyiv, which is held at a special location, Peyzhazhna Alley (“Landscape Walk”). It encircles the slope of Starokyivska Mountain just in the footsteps of the embankment that defended our city in

the 10–13th centuries. This walk became part of the Historical and Cultural Reserve “Ancient Kyiv.” Walking along, it is so good to admire the views of Kyiv from the height of the historic Upper Town. Since 2009, the Peyzhazhna Alley has got a new style. There are fairy-tale characters and animals. It is good to sit and take pictures with them not only for children but also for adults. A modern sculptor, Konstantin Skrytutsky, created this fairy-tale world. On Peyzhazhna, settled Alice from Wonderland, zebras in love, babies-angels on pillows. This walk is also called the walk of cats because there is a Cheshire cat, a centipede cat, and other feline representatives. A few years ago, street cats officially became part of the ecosystem of the city of Kyiv, and it is not surprising, because many people love these creatures. The most famous cat sculpture is located in Kyiv, in Zolotovoritsky Square. This is Pantyusha, who, according to legend, once lived in the restaurant “Pantagruel,” opposite. There are many cat sculptures in Kyiv, and another such attraction is located in Kyoto Park, reminding us of Tiapa, a cat-traveler, about whom you can find incredible stories on the Internet.

The Peyzhazhna Alley is changing, just like our city, and one of the interesting transformations in this picturesque place is Kyiv Fashion Park, a park of modern open-air sculpture. As part of this project, contemporary designers, sculptors, and artists created 17 installations and

sculptures. Among the most famous is Nazar Bilyk's sculpture, "Rain." Copies of this sculpture now adorn parks in the United States and France.

Having admired the landscapes of Kyiv enough, we will approach the final part of our dance with Kyiv. And it will be the most Kyivan street, a street that has its own museum... Welcome to Andriivsky Uzviz ("Andriivsky Descent")! A street with souvenir shops, museums, and theaters will find a place in your heart. This street even got its own birthday celebrated on the first weekend of September.

If you are in Kyiv for the first time, you will definitely want to orient yourself in it, get acquainted with the past and present achievements. Be sure to come to Andriivsky Uzviz. However, the old-tim-

ers of the city also like to come here.

There are several versions of when this street appeared. Probably, this is one of the oldest streets, which was mentioned under the name Borychiv Uzviz in the "Tale of Bygone Years." Probably, down this street, in the time of Volodymyr the Baptist, after the adoption of Christianity, they dragged down the pagan idols to the mighty Dnieper. This street is sometimes called the Devil's Descent, for its winding serpentine shape and for the reverse numbering. At the end of the 19th century, the rules of house numbering were introduced in Kyiv, and it started from the center, from certain streets. As for this street, however, the house numbers go from the bottom of the slopes to the center. The modern name of our most

Kyivan street originated in the 18th century from the name of the church, which deserves a separate story.

The St. Andrew's Church appeared on the hill in 1744. There used to be temples here, which were traditionally called St. Andrew's or Exaltation of the Cross. According to the legend, Apostle Andrew, who was going north, stopped on the mountain of Kyiv, raised the cross, and announced the prophecy of a great city, illumined by the grace of God. The city is big, and there are many temples that shine with their gold in the sun. The church appeared here not just as a work of art, but as a baby born of the love between the Russian Empress and a Ukrainian Cossack, Alexei Razumovsky, whom she at first liked for his charming voice while he was singing in the court choir. Love knows no obstacles, and Elizabeth of Russia visited the homeland of her beloved one. In memory of this, two architectural masterpieces in the European Baroque style remained in Kyiv. They were designed by architect Bartolomeo Rastrelli, St. Andrew's Church, and the Mariinsky Palace in the park bearing the same name. The European Baroque style differs from the Ukrainian one, there is more splendor and gold, which is noticeable when you see St. Andrew's Church. Rastrelli's student, Ivan Michurin, who coped with a difficult task to build a church on this mountain, built it. The construction of a two-story stylobate building was a

successful solution. Even so, the church suffers from landslides from time to time.

St. Andrew's Church, like Kyiv, inspired many legends. This is the only church in the city that does not have bells. They say that if the bells had rung, the underground river would have burst upwards, and a real apocalypse would have taken place in Kyiv. However, you and I remember being involved in building this temple for the Empress. It was a church for the royal family, so there was no need to have bells that would call ordinary people to the service. This elegant lady rises on the mountain so that everyone can see her beauty. On April 1, Kyiv newspapers joked that the bell tower of St. Andrew's Church had fallen. Uninformed people ran to the scene of the "tragedy" together with the mayor, who then punished the jokers. Inside, the church is also very richly decorated. The Last Supper in the altarpiece is so beautifully made that old guides attributed it to Leonardo da Vinci.

All prominent personalities came to St. Andrew's Church, not only to see the church itself but also to admire the beauty of Kyiv from its terrace. Mykhailo Maksymovych, the first rector of Kyiv University, Ukrainian writer Mykola Gogol, Polish novelist Mykhailo Grabovsky and many other poets, writers, and artists admired the Dnieper and its banks.

Next to one of the most beautiful churches in Kyiv, you can see a gentleman

and a lady in 19th-century clothes. This is a bronze monument to Pronia Prokopivna and Svirid Golokhvastov, the characters of the comedy based on the play by Mykhailo Starytsky “Chasing Two Hares,” which originated from the work of Ivan Nechuy-Levytsky “On Kozhumiaki.” Most of this comedy, which turned into the collection of catchphrases, was shot in Podil and Vozdvizhenka, and the last shots took place on the cast-iron stairs of St. Andrew’s Church. Some zones of the monument sparkle, so you can guess where you need to rub to make your dreams come true.

The Walk of Artists encircles St. Andrew’s Church on the slope, where there are so many modern paintings with their play of shades and a variety of plots. From here the views of the Dnieper and Podil also open, and it leads to the second of Kokorev’s gazebos and to the sculpture park of Ivan Kavaleridze with our old acquaintances, Olga who lost her head, Taras Hryhorovych, and Yaroslav, which seems to go white because of his wisdom. And the genius of Ivan Kavaleridze is also known for the invention of phonograms in cinema, so he can be called the father of cinema-opera.

Artists are not only decorating Andrew’s Descent with paintings. It is often compared to Montmartre in Paris. Here you can make your own map of the world, with Kyiv Jerusalem, Switzerland, Paris, but it is different, unique, with its own

character and zest. Nowadays, near Sophia Square, people still walk with goats, surprising passers-by!

On Andrew’s Descent, each house has its own history, and more than one. A lot has been written about it. Every time you marvel at these stories. Oleksandr Koshyts, the founder of the first Ukrainian choir and a musician and composer who made the world-famous Christmas song “Shchedryk,” the music for which was written by Ukrainian composer Mykola Leontovych, often changed his address without leaving the street. Koshyts mentioned that “Shchedryk” acted on the audience like a drug. In 1922, the Ukrainian choir under the direction of Koshyts broke the world record during its performance in the Mexican capital, which gathered more than 32 thousand spectators. “Shchedryk” continued its world tour to the United States, receiving the new name “Carol of the Bells.” It was translated into other languages as well.

There is a real castle on Andriivsky Descent with a poetic name Castle of Richard the Lionheart. This house got its name for several reasons: for its Gothic features (from the writer Victor Nekrasov), and because of another Richard, local citizen who was an excellent storyteller and lived here for about 60 years. The castle also had its legends. It was said that the widow of the customer of this house, Lidia Orlova, did not settle accounts with the contractors, and the builders took

revenge. Strange sounds were heard in the house, frightening its inhabitants, and it seemed that an evil force had settled here. That's why people didn't stay in the luxury apartments for a long time, until Kyiv professor Stepan Golubev, like a real detective, found the source of the terrible howls: the eggshells left in the chimneys, which moaned in the wind.

The beautiful castle is located next to the mountain, which also bears an unusual name — Uzdykhalnytsia ("Place of Sighs"). There are legends about this name, too. Our mountain is located opposite the other — Castle Hill, where once stood the army of the Kyiv prince. The girls were forbidden to climb Castle Hill, but they wanted to see their loved ones and talk to them. They climbed a nearby mountain and sighed, contemplating those who lived in their hearts.

Castle Hill has many names, Horev-ytsia, Kiselivka, Florivska, and even Lysa.

There is controversy over the latter name, which means "Bald". There are always disputes around all the Bald Mountains and even about their number. How many bald mountains there are in Kyiv, everyone can decide for oneself. On which of them the Kyiv witches gathered, is also a difficult question. Maybe on the one we just mentioned. And perhaps, on the one in Vy-dubychi, one of the largest. Another Bald Mountain was on the left bank. They say that there are 13 Bald Mountains in Kyiv. Apparently, they mention this number because, as Mykola Gogol wrote, all women in Kyiv are witches, especially those in the bazaar. Kyiv is sometimes called not only a city of faith. This city with an unusual history and relief is shrouded in mysticism. Who can tell the truth from fiction? Even historians are still not sure which mountain formed the basis of the city of Kyiv. Perhaps it was Zamkova? Maybe this is where the first prince Kyi

was waiting for his residence to be built on another mountain, Starokyivska? The name of the Zamkova Mountain dates back to the 15th century because when Kyiv became part of the Lithuanian principality in 1363, a wooden castle was built on this mountain for the Lithuanian governor. However, that mountain seemed to get rid of everything, the castle, which later was built for the magnate Adam Kisil (he also left one of the names), the Trinity Church, and a radio station built in the last century. Now on the mountain, there are graves from the cemetery of the Florovsky Monastery, which is located at the foothill. Later, here was a city cemetery. You can conquer this mountain with the help of stairs from Andrew's Descent or from Frolovskaya Street. There is also a modern temple on the mountain, dedicated to the Slavic sun god Yarylo.

What else can the most charming Kyiv's street boast of? The house at number 13, where the Kyivan writer Mykhailo Bulgakov once lived with his family, whose works *White Guard* and *Master and Margarita* became very popular. In the house, there is now the Literary Memorial Museum of this writer, and a book club named after him. A monument to him is on a bench next to the building.

A little lower, a small street Borychiv Tik crosses Andriyivsky Uzviz. There is an interesting proverb "What fell from the cart is lost." It could have appeared on this street, where once was the cus-

toms, and this was the rule that existed among the collectors of customs taxes, who used it when merchants went up, and the cargo was falling from the carts on the steep street.

Nearby catches the eye a Ukrainian woman with an unusual complexion, painted on the wall of a house near a small park, which is also called a tilting yard, because on Kyiv Day knights' battles were arranged here by historical designers, and this show attracted many enthusiasts. The picture with the Ukrainian woman is called "Renaissance." This theme is always relevant for our beloved Kyiv, and for our country. Reviving history, architecture, culture, art is a difficult task. Kyiv is making every effort to cope with it, and it is gradually succeeding. Studying history helps to avoid past mistakes so as not to get on the same rake again, although it is said that the more rakes we step on, the more fun the walk is.

We will end our dance with Kyiv with a quote from the novel of Ivan Nechuy-Levytsky *Clouds*: "In front of them on the Dnieper appeared a magical, indescribably beautiful panorama of Kyiv. Churches and bell towers stood everywhere on the high mountains as if candles were burning against the clear sun with golden tops. Just opposite them stood Lavra, surrounded by white high brick walls and houses, and gleaming with golden tops and crosses like a bouquet of golden flowers. Around Lavra

hid in the valleys between the mountains the caves with their churches, among the clouds of gardens and grapes. Further on, to the north, on a high spire stood the church of St. Andrew, its silhouette so sharp against the blue sky. Near it, Mikhailivska, Sophia, Tithe churches were seen... Podil engraved on the Dnieper as if floating on the blue, clear water with their churches and houses. All the mountains seemed to blossom with green gardens and bouquets of golden-topped churches; they were blossomed by ancient immortal Ukrainian history, as if by the hand of some great artist..."

There will be many more dances with Kyiv ahead. Green Feofaniya, with its healing springs, the postmodern quarter in Podil, sculptures in the courtyard of the National Academy of Fine Arts and Architecture, and little Anna, will greet us on Lviv Square. TV center "Pencil," the Chernobyl Museum, Kyiv in miniature in the Hydropark, Natalka Park on Obolon, flea market of collectors on the Left Bank with retro things, the oldest bike path in Europe, a yacht club on the Dnieper Embankment, and much more.

The beauty of Kyiv will lie in the eyes of those who saw it. It will entice to come back to this city, green with its parks, silver with its Dnieper, gold with its churches, colorful in modern art, and so diverse, but so inspiring. Inspiring for creativity, for songs, for dancing. And for life that always wins.

УДК 908(477.411)(091)(036)=161.2=111
К38

Надруковано на замовлення КП «Центр публічної комунікації та інформації»
в рамках інформаційно-комунікаційної кампанії «Київ — читає!»

Київ. Історичний путівник

К38 Київ Історичний путівник \ О. Дерєбіна. – К. : Саміт-книга,
2020. – 120 с.

ISBN 978-966-986-218-1

ISBN 978-966-986-220-4 (серія)

Автор книги Олена Дерєбіна запрошує в захоплюючу подорож по
історичних і мальовничих місцях одного з найкрасивіших і найдавніших міст
світу, за участю легендарних киян в ритмі чарівного танцю.

УДК 908(477.411)(091)(036)=161.2=111

ISBN 978-966-986-218-1

© «Саміт-книга», 2020

Довідкове видання

Київ

історичний путівник

укр., англ. мовами

Автор тексту: О. Дерєбіна
Фотограф: С. Рістенко
Перекладач: «My Dragon»
Коректор: Т. Залива
Макетування: Ю. Запороженченко
Дизайн та макетування обкладинки: О. Біленко
Відповідальна за випуск: Ю. Запороженченко
Директор з друку: А. Бодейчук
Директор видавництва: І. Степурін

Формат 70Х90 1/16. Ум. друк. арк. 8,77
Папір офсетний. Друк офсетний. Наклад 500 прим.
Субліцензійний договір №0906-20/КВ від 09.06.2020 року

Видавництво «САМІТ-КНИГА»
Україна, м. Київ, вул. Обсерваторна, 25
Тел.: (063) 757-74-80
sbook.com.ua, sinbook@ukr.net
Видавниче свідоцтво ДК 5335 від 20.04.2017